

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Problémy začínajících učitelů odborného
výcviku

Problems of Beginning VET Teachers

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odborného
výcviku

VEDOUcí PRÁCE

PhDr. Lenka Mynaříková, Ph.D.

FRYČ

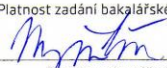

MARTIN

2019

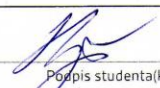
I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Fryč	Jméno:	Martin	Osobní číslo:	469245
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	(B7507) Specializace v pedagogice				
Studijní obor:	(7507R056) Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:	Problémy začínajících učitelů odborného výcviku		
Název bakalářské práce anglicky:	Problems of Beginning VET Teachers		
Pokyny pro vypracování:	<p>1) Studium odborné literatury zjistit a popsat nejčastější problémy začínajících učitelů odborného výcviku</p> <p>2) Na základě studia odborné literatury sestavit rejstřík problémů a uspořádat ho podle Rámce profesních kvalit učitele.</p> <p>3) Sestavení dotazníku pro učitele odborného výcviku s využitím rejstříku problémů a Rámce profesních kvalit učitele, jeho zadání a provedení vyhodnocení dotazníkového šetření, na základě výsledků tohoto šetření porovnat problémy začínajících a zkušených učitelů odborného výcviku.</p> <p>4) S využitím výsledků dotazníkového šetření a reflexe vlastních zkušeností s výukou popsat nejčastější problémy, naznačit jejich možná řešení a porovnat problémy začínajících a zkušených učitelů.</p>		
Seznam doporučené literatury:	<p>Čadílek, M., LOVEČEK, A. (2005) Didaktika praktického vyučování I., Brno: PedF MU. (2005), ISBN 80-86723-01-1</p> <p>HRABAL, V., PAVELKOVÁ, I. (2010) Jaký jsem učitel. Praha: Portál. (2010) ISBN 978-80-7367-755-8</p> <p>PODLAHOVÁ, L. (2004) První kroky učitele. Praha: Triton. (2004) ISBN 80-7254-474-8</p> <p>ŠIMONÍK, O. (2009) Začínající učitelé, in.: Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál. (2009) ISBN 978-80-7367-546-2</p> <p>ROMANĚNKO, J. (2006) Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školské praxi. Karviná: Paris. (2006) ISBN 80-903817-0-7</p>		
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:	PhDr. Lenka Mynářiková, Ph.D., Oddělení pedagogických a psychologických studií		
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:			
Datum zadání bakalářské práce:	13. 12. 2018	Termín odevzdání bakalářské práce:	2. 5. 2019
Platnost zadání bakalářské práce:	30. 9. 2020		
			
Podpis vedoucí(ho) práce	Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry	Podpis děkana(ky)	

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

<u>7.2.2019</u>	
Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)

FRYČ, Martin. *Problémy začínajících učitelů odborného výcviku*. Praha: ČVUT 2019.
Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších
studíí.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 09. 05. 2019

Podpis:

Poděkování

Tímto bych velmi rád poděkoval PhDr. Lence Mynaříkové, Ph.D. za trpělivost a velmi cenné a přínosné rady při vedení bakalářské práce. Dále děkuji svým studentům, kolegům a rodině za podporu během studií.

Abstrakt

Předmětem bakalářské práce jsou nejčtenější problémy začínajících učitelů odborného výcviku na začátku jejich profese učitele. Práce je dělena do dvou částí. Teoretická část objasňuje a přibližuje, vzhledem ke studiu odborné literatury, nejčastější problémy začínajících učitelů odborného výcviku a hodnotí tyto problémy podle kritérií rámce profesních kvalit učitele.

Praktická část obsahuje ohlédnutí za vlastními zkušenostmi, dotazníkové šetření pro učitele odborného výcviku a vyhodnocení tohoto šetření o dané problematice. Vzhledem k výsledkům tohoto šetření v kombinaci s vlastními zkušenostmi rozebírá nejčastější problémy začínajících učitelů, přibližuje jejich možná řešení a srovnává problémy začínajících a zkušených učitelů.

Klíčová slova

Začínající učitel, odborný výcvik, učení a prostředí, plánování výuky, procesy učení, zpětná vazba výuky, učitel a jeho profesní rozvoj.

Abstract

The subject of the bachelor's thesis is "problems of beginners in teaching vocational training at the beginning of their career". The thesis is divided into two parts, the theoretical part shows and explains the most common issues of beginners in teaching vocational training in reference to professional literature and evaluates the issues according to criteria of teacher professional quality frame.

The practical part contains overlook of self experience, a survey (in the form of a questionnaire) of teachers of vocational training and evaluation of the survey. In correspondence to the results of the survey and in combination of self experience, it analyzes the most common issues of beginners in teaching of vocational training, approaching their possible solutions and compares the problems of experienced teachers to beginners.

Key words

Teacher beginner, vocational training, learning and environment, lesson planning, learning processes, feedback of lessons, teacher and their professional development.

Obsah

Úvod	5
Teoretická část práce	6
1 Problematika začínajících učitelů	7
1.1 Pracovní podmínky učitelů a profesní nároky	7
1.2 Výraz začínající učitel a problémy začínajících učitelů.....	7
1.3 Zkušenosti začínajících učitelů po roce pedagogické praxe.....	9
2 Charakteristika problémů začínajících učitelů	10
2.1 Problémy při nástupu do zaměstnání.....	10
2.1.1 Podmínky nástupu	10
2.1.2 Začínající učitel a jeho zavedení.....	10
2.2 Problémy obsažené v pedagogické činnosti.....	12
2.2.1 Plánování učiva a výuky.....	12
2.2.2 Prostředí pro učení.....	12
2.2.3 Procesy učení.....	12
2.2.4 BOZP žáků při práci.....	13
2.2.5 Motivování žáků.....	14
2.2.6 Pozornost žáků při vyučování a její udržení.....	15
2.2.7 Morálka při vyučování.....	16
2.2.8 Hodnocení práce žáků.....	17
2.2.9 Zhodnocení výuky a zpětná vazba.....	19
2.3 Problémy nesouvisející s výukovým procesem.....	21
2.3.1 Spolupráce s kolegy a rozvoj školy.....	21
2.3.2 Profesní rozvoj učitele.....	21
2.3.3 Legislativa	21
2.3.4 Pedagogická dokumentace.....	21

2.3.5 Škola a rodina a jejich spolupráce.....	22
Praktická část práce	23
3 Cíl a výzkumné otázky	24
4 Dotazníkové šetření	25
4.1 Tvorba dotazníku	25
4.2 Zadání dotazníku a výstupy z dotazníkového šetření č.1.....	25
4.2.1 Respondenti.....	26
4.2.2 Výsledky dotazníkového šetření	28
4.3 Hodnocení dotazníku	36
4.3.1 Vyhodnocení výzkumných otázek	36
4.3.2 Doporučení k řešení problému	37
4.4 Zadání dotazníku a výstupy z dotazníkového šetření č.2.....	38
4.4.1 Výsledky dotazníkového šetření	39
4.4.2 Hodnocení dotazníku	45
4.4.3 Vyhodnocení poslední výzkumné otázky.....	45
4.4.4 Doporučení k řešení problému	46
5 Problémy začínajících učitelů odborného výcviku na základě dotazníkového šetření a vlastní zkušenosti	47
5.1 Začínající učitelé a jejich uvádění	47
5.2 Plán výuky	48
5.3 Učení a prostředí	48
5.4 Učení a Procesy	49
5.5 Hodnocení žáků a jejich práce	50
5.6 Klasifikace výuky:	50
5.7 Spolupráce s kolegy a rozvoj školy	51
5.8 Spolupráce s širší veřejností a rodinou.....	51
5.9 Učitel a jeho profesní rozvoj.....	52

Závěr	53
Seznam literatury	54
Seznam příloh	55

Úvod

Tématem mé práce jsou problémy začínajících učitelů odborného výcviku na počátku jejich profesní kariéry učitele. Toto téma jsem si vybral z důvodu uplatnění mých teoretických znalostí získaných bakalářským studiem a k jejich následnému praktickému využití, v oblasti zkvalitnění nástupních podmínek začínajících učitelů odborného výcviku.

Cílem práce je na základě dotazníkového šetření vyhodnotit nejčastější problémy začínajících učitelů. Vyhodnocením dotazníkových šetření a osobních rozhovorů s respondenty a na základě studia odborné literatury budou navržena řešení, která by mohla eliminovat nejčastější obtíže začínajících učitelů odborného výcviku.

Pro splnění tohoto cíle jsem zvolil následující postup práce:

- 1) Studium odborné literatury zabývající se danou problematikou.
- 2) Sestavení seznamu problémů podle profesních kvalit učitele.
- 3) Sestavení dotazníků pro empirický průzkum pro konkrétní skupinu respondentů (učitelé odborného výcviku), zadání dotazníků a jejich následné vyhodnocení.
- 4) Na základě všech získaných poznatků navržení možných řešení problémů s využitím výsledků dotazníkového šetření a využitím vlastních zkušeností s výukou popsat nejčastější problémy u začínajících učitelů, navrhnout možná řešení a konfrontovat s problémy zkušených učitelů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Problematika začínajících učitelů

1.1 Pracovní podmínky učitelů a profesní nároky

Podmínky práce učitele jsou „soubor společností daných a školní institucí vytvářených předpokladů k výkonu a realizaci profesních aktivit.“ (Urbánek, 2009, str. 402) Urbánek píše o společnostech vytvářených vnějších podmínkách, mezi nimiž jsou legislativní normy, systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP) a kariéerní růst, společenská prestiž povolání, míra vyučovací povinnosti, míra pravomoci školy a učitele, nárokové požítky a plat. K vnitřním podmínkám patří vybavení školy, počet žáků ve třídách, kvalifikovanost sboru, kvalita žáků, vztahy ve sboru, vztahy k rodičům a veřejnosti, úroveň řízení školy a klima školy.

Rozsah a charakter pracovních činností učitele ve vztahu k podmínkám vytvořenými pro jeho práci určují hladinu profesní zátěže. „Vysoké nároky na psychiku jsou způsobeny zejména permanentní kontrolou žáků, značným podílem práce s vysokými nároky na pozornost, nároky na myšlení, využívání odborných poznatků, rychlé řešení problémů. V emoční oblasti je to pak nutnost kontroly emocí, udržování emoční atmosféry a navazování osobních vztahů k žákům, ve sféře sociální vnucená úroveň sociálního tlaku, povinnost sociálního vedení, nároky na komunikaci a seberegulační nutnost introspekce, sebehodnocení, sebevýchova a sebezpojetí.“ (Urbánek, 2009, str. 402)

Psychickou zátěž učitele ještě násobí špatný postoj žáků ke školní práci, rychlé a neustále změny vzdělávacích projektů, rušivé prvky ve výuce, konflikty s kolegy, způsob organizace práce školy a pracovní podmínky. Učitelé uvádějí jako největší stresory ve vlastní práci nedostatek sociální opory od kolegů a vedení školy, zvládnání kázně, chybějící podporu rodičů, a především časový tlak.

1.2 Výraz začínající učitel a problémy začínajících učitelů

Šimoník definuje začínajícího učitele jako učitele, který je „v prvním školním roce působení, získává první pedagogické zkušenosti a osvojuje si praktické didaktické dovednosti, konfrontuje své představy s praxí. Tímto pojmem je v pedagogické teorii i ve školní praxi označován učitel, který dosud nedosáhl profesní stabilizace a je třeba

mu poskytovat soustavnou odbornou pomoc, zpravidla prostřednictvím tzv. uvádějícího učitele.“ (Šimoník, 2009, str. 9)

Začínajícím učitelem odborného výcviku je učitel s délkou praxe 0–5 let, který má ukončené vzdělání, tzn. střední odborné/vyučen v oboru nebo úplné střední odborné: SOŠ/vyučen v oboru + nástavbové studium zakončené maturitní zkouškou, případně doplňkovým pedagogickým studiem (dále jen DPS). (Čadílek, Loveček, 2005)

Je mnoho profesí, ale práce začínajícího učitele se od nich zásadně odlišuje tím, že *„zatímco v ostatních profesích se náročnost úkolů stupňuje postupně, od začínajícího učitele se od prvního dne ve škole požaduje všech povinností, které učitelé přísluší, učitel musí řešit i velmi komplikované výchovně vzdělávací situace“ (Šimoník, 1995, str. 8).* Z toho plyne, že již při nástupu do zaměstnání přebírá své pedagogické povinnosti učitele v celé šíři. Nedílnou součástí je nutnost si uvědomit, že při vstupu do zaměstnání se ocitá v nové životní roli než v té, kdy sám byl žákem. Přeměna rolí z žákovské na učitelskou je dosti specifická v mnoha ohledech. Učitel musí neustále hlídat a usměrňovat své chování a vyjadřování, je v každodenním kontaktu s mnoha žáky, jedná s kolegy, vedením školy, ale i rodiči žáků a veřejností. Nejběžnější postup začínajícího učitele je snaha o použití toho, co se naučil. Pokouší se o nápodobu staršího učitele, používá to, co se sám jako žák naučil. Ze získaných zkušeností se snaží vybrat a používat to nejvhodnější. V tomto období je velmi důležité, aby se nestal vězněm osnov, plánů, učebnic a jiných školských dokumentů i navyklých rutinních postupů, ale aby postupoval tvořivě. Nestal se pouhým zprostředkovatelem učiva, ale vytvářel pro žáky podmínky, aby se mohli a chtěli učit. (Šimoník, 1995, str. 18-19)

Začínající učitel se rovněž učí organizačním činnostem, jako je rozdělování žáků do skupin podle činností, řízení kolektivu, stanovování pravidel, dodržování BOZP apod.

Rovněž běžné denní činnosti, jako je vedení administrativní dokumentace (třídní kniha, korespondence s rodiči, vedení pedagog. dokumentace), správa technických pomůcek a prostředků, dílen a technických učeben, jsou nedílnou součástí pracovní náplně učitele.

1.3 Zkušenosti začínajících učitelů po roce pedagogické praxe

Začínající učitelé hodnotí své dojmy z prvního roku praxe hlavně ve vztahu ke klimatu dané školy, kde pracují, její materiální vybavenosti, vztahy mezi vedením školy a učiteli a mezi učiteli samotnými a samozřejmě ze vztahu žák – učitel.

Šimoník (1995) uvádí odpovědi učitelů základních a středních škol po prvním roce zaměstnání.

Co vás při nástupu do školy nejvíce zklamalo?

- materiální vybavení školy,
- neukázněné chování, agresivita žáků, množství přestupků,
- nezájem žáků o školu a učení,
- špatná organizace práce ve škole,
- rodiče podceňují práci učitele,
- nedobré vztahy mezi učiteli,
- školník, uklízečky, vysilující dozory,
- starší kolegové nejsou ochotni změnit navyké přístupy k žákům,
- nízká úroveň znalostí žáků,
- nízký nástupní plat,
- intriky, pomluvy,
- učení předmětů bez aprobace,
- škola supluje práci rodičů, kteří nemají o své děti zájem. (Šimoník, 1995)

2 Charakteristika problémů začínajících učitelů

2.1 Problémy při nástupu do zaměstnání

2.1.1 Podmínky nástupu

Každý učitel zvažuje při nástupu do zaměstnání následující faktory:

- finanční hodnocení,
- společenskou prestiž učitelské profese a postoj veřejnosti k učiteli a škole,
- dojíždění do zaměstnání a podmínky života v místě zaměstnání,
- možné profesní uplatnění partnera v místě zaměstnání učitele,
- složení úvazku (výuka dalších předmětů mimo základní úvazek),
- množství mimo vyučovacích povinností (třídnictví, správa kabinetů, organizace soutěží ...),
- doba příprav pomůcek, přípravy na vyučování, prezentací a pokusů. (Podlahová, 2004)

2.1.2 Začínající učitel a jeho zavedení

Při nástupu do zaměstnání absolvuje učitel přivítání v organizaci, představení a seznámení s budoucími kolegy, seznámení s novým pracovištěm. Zároveň učitel očekává pomoc v podobě přidělení uvádějícího učitele, od nových kolegů především vedení školy.

Získávání zkušeností může probíhat formou:

- kolegiální spontánní pomoci,
- poučováním,
- káráním,
- hodnocením pedagogické činnosti vedením školy,
- sebereflexí. (Šimoník, 1995)

V roce 1977 byla v ČR zavedena vyhláškou MŠMT o jednotném systému dalšího vzdělávání učitelů systematická pomoc začínajícím učitelům, jejíž součástí bylo i uvádění začínajícího učitele přiděleným uvádějícím učitelem v oblasti odborně předmětové, pedagogicko-psychologické a ideově politické.

Po roce 1989 je podpora začínajícího učitele výhradně v kompetenci konkrétní školy, která jmenuje přímo uvádějícího učitele, nebo pověří určitého člena vedení školy, popřípadě člena předmětové komise.

Funkci uvádějícího učitele vidí Podlahová především v pomoci začínajícímu učiteli, v hodnocení jeho pokroků a profesního růstu. Doporučuje roli uvádějícího učitele jako vstřícnou a spolupracující, kolegiální, pomáhající a poradní, avšak ne nadřízenou či kontrolní. (Podlahová, 2004)

Jako nejvhodnější formy spolupráce uvádí a doporučuje pravidelné vzájemné konzultace, hospitace a jejich rozборы, neformální kontakty a pracovní metody uvádějícího učitele jako je koučování, instruktáž, konzultování, mentoring, pověření úkolem nebo asistování.

Poslední dobou se ve školách realizuje mentoring, což je proces vedení začínajícího učitele zkušenějším učitelem (mentorem), který mu pomáhá v profesionálním rozvoji osobního růstu a specifických kompetencí. Mentoring je založen na principu dalšího rozvíjení toho, co se začínajícímu pedagogovi daří a nikoliv na hledání a vytýkání chyb. Mentor pozoruje jeho práci zvenčí a přináší mu objektivní hodnocení jeho pedagogické práce a následným mentoringem se snaží ji pozitivně ovlivňovat. *„Mentor nabízí začínajícímu učiteli podnětné nápady, podněcuje jeho profesionální chování, konfrontuje negativní chování a profesionální postoje, učí příkladem, umožňuje růst výkonů, vysvětluje fungování organizace, stojí na jeho straně v kritických situacích, nabízí odborné a zkušené rady, podněcuje ho k dosažení stanovených cílů a pomáhá mu v kariérním růstu“.* (www.liborkyncl.estranky.cz)

2.2 Problémy obsažené v pedagogické činnosti

2.2.1 Plánování učiva a výuky

Při plánování výuky se učitel musí orientovat v oblastech:

- RVP, ŠVP a cíle studijního/učebního předmětu, tematického celku, tématu,
- rozsahu a obsahu učiva oboru, předmětu, tematického celku a tématu,
- časového rozvržení vyučovací lekce a tematického plánu,
- přípravě na vyučování,
- koordinaci teoretického vyučování a odborného výcviku. (Podlahová, 2004)

2.2.2 Prostředí pro učení

V oblasti učebního prostředí se učitel setkává a musí řešit problémy:

- nezájmu žáků o učení, školu a o samotný obor,
- počtu žáků ve skupinách,
- úrovně předchozích znalostí žáků,
- výskytu minorit a integrovaných žáků,
- přístupu učitele odborného výcviku k žákům,
- vztahy mezi žáky,
- kázně a nedostatečného zaměstnání žáků,
- pozornosti žáků při výkladu nového učiva a při samotné práci,
- křivkou výkonnosti. (Slavík, 2009)

2.2.3 Procesy učení

Učitel se během výuky setkává a řeší mnoho problémů. Při vlastním procesu vyučování musí dbát na:

- přizpůsobení vyučování specifickým poruchám/potřebám a věku žáků,
- navazování vztahu se žáky a vhodný přístup ke třídě,

- stavbu vyučovací jednotky a absenci cíle,
- četnost metodických postupů při seznamování žáků s náplní práce,
- osvojování pracovní a upevňování pracovní činnosti,
- práci s technickou a výkresovou dokumentací,
- výchovu k BOZP a péči o životní prostředí,
- zpětnou vazbu a organizaci samostatné práce žáků,
- stav a vhodnost učebních pomůcek,
- přiměřenou reakci na neočekávaný vývoj vyučování,
- použití vhodných metodických postupů,
- roli učitele a vychovatele. (Čadílek, Loveček, 2005)

2.2.4 BOZP žáků při práci

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci (BOZP), je nedílnou součástí pedagogické praxe a začínající učitel se musí s těmito předpisy seznámit a osvojit si je. Ve vztahu k žákům musí být schopen je aplikovat, dbát na jejich dodržování a předcházet případným událostem s nedodržováním BOZP. Každý začínající učitel je při nástupu do zaměstnání proškolen a poučen a je povinen se řídit platnými předpisy a vyhláškami. Sám se dostává do pozice školitele BOZP, zejména při pohybu žáků na jemu svěřených pracovištích, a je povinen každého žáka seznámit se všemi právy, povinnostmi, předpisy a nařízeními, které souvisí s jeho pohybem ve školském zařízení, dílnách i pracovištích.

Jedním ze základních předpisů, se kterým se začínající učitel musí ztotožnit je zákon č.561/2004 Sb. (Školský zákon) a §22 Povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků. §29 a §13 téhož zákona. (Romaněnko, 2006)

§13 Odborný výcvik – (stručný výtah) *„Odborný výcvik spočívá v osvojování si základních dovedností, činností a návyků, zhotovení výrobků, ve výkonu služeb nebo prací, které mají materiální hodnotu. V odborném výcviku je v denní formě vzdělávání vyučovací jednotkou vyučovací den: v prvním ročníku nesmí být delší než 6 vyučovacích hodin. Dopolední vyučování začíná nejdříve v 7 hodin a odpolední*

vyučování končí nejdéle ve 20 hodin. Odborný výcvik probíhající ve škole nebo školském zařízení vyučuje učitel odborného výcviku". (Romaněnko, 2006, str. 162)

2.2.5 Motivování žáků

Motivace žáků je jedním z důležitých aspektů, se kterými se musí začínající učitelé potýkat. Její význam ovlivňuje vztah žáka ke studijnímu oboru a přispívá k jeho aktivizaci při osvojování učiva. Pro začínajícího učitele je velmi těžké zvolit správný způsob motivace. Ten je závislý na bližší znalosti osobní charakteristiky a povahy jednotlivých studentů, které nemá začínající učitel možnost hlouběji poznat.

Motivace je soubor vnějších a vnitřních faktorů, které aktivují vlastní jednání žáka a směřují ho určitým směrem. Motivem může být cokoli, co člověka aktivuje, a je tou největší příčinou jeho činnosti a jednání. Motivace žáků má velký pozitivní vliv na kvalitu učení, rozvíjí potřeby se učit a předpoklady k učení jako takovému. Učitel musí rozpoznat nejvhodnější motiv, který žáka aktivuje a přiměje ho se učit.

Motivující úkoly by měly být podle Hrabala a Pavelkové, nové, překvapivé, problémové, neurčité, neobvyklé, vyvolávající pochybnosti (rozporuplné), záhadné a umožňující experimentovat. Tito autoři kladou důraz na velký význam učitelova zájmu o obor, jeho potřebu dát výuce „osobní rozměr“. Učitel by měl objasnit žákům smysl předmětu a jeho důležitost pro jejich život. V oblasti odborného výcviku se při vstupní krátkodobé motivaci snažíme na začátku výkladu, tematického celku nebo tématu probudit zájem žáků o právě probíranou látku. Přitom můžeme postupovat tak, že se snažíme motivovat celou skupinu, tzn. „*navodíme takové podmínky, které obsahují tak silné podněty pro celou danou skupinu potřeb, že pravděpodobně motivujeme všechny žáky. Nebo se dá použít také opačná strategie, při které motivujeme žáky jako jednotlivce tak, že respektujeme dominující potřeby žáků a individualizujeme prvky vyučování – témata a úlohy vybíráme s ohledem na zájmové zaměření jednotlivých žáků, na intenzitu jejich osobní reakce a na úroveň sociálních potřeb, obtížnost a způsoby hodnocení zadaných úkolů stanovujeme s ohledem na úroveň výkonových potřeb.*“ (Hrabal, Pavelková, 2010, str. 148)

Motivaci žáka podněcuje vyjádření rozporu v situacích. Novost situací (podněcujících zvědavost) jako jsou názorná prezentace učiva, nastolení problému, možnost vykonávat nějakou zajímavou činnost. Odlišnosti od očekávání, komunikovat a spolupracovat se spolužáky (potřeba být oceňován skupinou), hledat a objevovat

přítom nové poznatky a vidět, jak nové poznatky souvisí s předchozí činností. Žák je podněcován dokončit úkol, vyřešit problém a spojit učení s dosažením životního cíle. Úspěch ho dál aktivizuje a při neúspěchu má obavu z trestu.

Mezi nejdůležitější potřeby a pohnutky řadíme zájem o učivo, snahu pracovat samostatně a nezávisle, vlastní dobrý pocit ze splněného úkolu, nové nezažité činnosti, získání dobrých známek, uspokojení nároků učitele a rodičů či možnost volby lehčího úkolu.

2.2.6 Pozornost žáků při vyučování a její udržení

Pozornost žáků a její udržení při vyučování je jeden ze základních problémů, u kterého nezáleží jen na vlastní motivaci žáka či schopnostech a autoritě učitele, ale i na množství dalších podmínek. Proto s ní začínající učitelé mívají na počátku své profesní kariéry problémy. Z těchto uvedených podmínek si povšimněme hlavně jedné, která může značně pomoci k žádoucímu výsledku, a to pedagogické komunikace. Pedagogická komunikace je velmi důležitým prostředkem k realizaci vzdělávání a výchovy, protože učivo, cíl a metody nemohou vystupovat v procesu výuky přímo, ale musí vystupovat ve slovní či mimoslovní podobě.

Při klasické frontální výuce převažuje komunikace jednosměrná od učitele směrem ke třídě (výklad nového učiva, hodnocení třídy i žáků). Naopak při skupinové práci se mnohem častěji uplatňuje obousměrná komunikace. Při individualizované výuce se aplikuje obousměrná komunikace se zaměřením na jedince. Vliv na pedagogickou komunikaci a zároveň i úspěšnost učení má také rozmístění žáků v učebně, kdy má učitel tendenci komunikovat více s žáky v prostřední řadě, ale hlavně v prvních lavicích. Začínající učitel se hlavně v prvních měsících své výukové praxe orientuje spíše na vlastní činnost než na činnost žáků, která je ovšem pro výuku podstatnější.

Velmi důležitou úlohu mají při pedagogické komunikaci učitelovy otázky. Ty by měly vycházet z cílů výuky a korespondovat s charakterem učiva. Zároveň by měly být obsahově i jazykově správné, snadno pochopitelné a přiměřené věku žáků. Otázky se mohou týkat přímo učiva, řízení určité učební situace, výchovných cílů vyučování, nebo vytváření atmosféry ve vyučování. Opakujícím se problémem začínajících učitelů se stávají málo srozumitelné otázky. Jejich nesrozumitelnost bývá způsobena rozvláčností učitelovy interpretace, zmateným projevem učitele a odbočováním od tématu. (Hunterová, 1999)

Celou další řadu způsobů, jak zlepšit komunikaci s žáky a jak udržet jejich pozornost, více je zaujmout, nabízí začínajícím učitelům Rieff. Doporučuje mnohdy opomíjené samozřejmosti v praxi začínajících učitelů:

- zajistit si u žáků ticho před udělením pokynů,
- pracovat s modulací hlasu,
- vyvolat na počátku hodiny očekávání nového,
- používat názorné a praktické ukázky či vizuální pomůcky,
- zajistit dostatečnou intenzitu zvukového projevu,
- chválit, a to poměrně často,
- dbát na srozumitelnost pojmovou i artikulační,
- látku zprostředkovávat energicky a zajímavě,
- nechat žáky pracovat jako dvojice nebo skupiny,
- vyvolávat diskusi pokládáním složitějších dotazů, na které nelze jednoznačně odpovědět,
- poskytnout žákům dostatečný čas na odpověď. (Rieff, 1999)

2.2.7 Morálka při vyučování

Skoro každý začínající učitel se celkem často setká s projevy nekázně ze strany žáků při vyučování. Při odborném výcviku navíc tento problém přímo souvisí s bezpečností práce. Při nástupu do zaměstnání je každý učitel povinen seznámit se se školním řádem a jeho obsah použít při vzniklých kázeňských problémech. Zde samozřejmě nastává problém, že zkušenost není dostatečná a mnohdy si není jist, jak má na jednotlivé případy porušování školního řádu a nekázně reagovat, jak je vyhodnotit a kdy správně zasáhnout.

Základní normou kázně je školní řád, který si dnes každá škola tvoří samostatně. Nekázeň je jedním z hlavních stresorů dětí a učitelů. Udržení kázně při vyučování činí potíže nejen začínajícím, ale i zkušeným učitelům. Začínající učitel mnohdy zaujímá k žákům spíše kamarádský vztah. Ale pokud se při výuce začnou chovat příliš uvolněně, vztah k žákům většinou brzy přehodnotí. Pak nezbyvá než vyžadovat dodržování kázně. (Bendl, 2009)

Mezi vážnější porušování školní kázně patří dle Bendla vulgárnosti, drzosti, projevy vandalismu, krádeže, rvačky, šikana, kouření, drogy, alkohol, záškoláctví, hrubé chování, a dokonce fyzické napadení učitele žákem. Příčiny nekázně mohou být způsobeny psychologickými, biologickými, nebo sociologickými podněty. Škola, která užívá k udržení kázně žáků větší množství donucovacích prostředků a žáky kontroluje a manipuluje s nimi, má mnohem větší pravděpodobnost vzniku problémů s kázní. Bendl zmiňuje, že stejné projevy nekázně různých žáků mohou mít odlišné příčiny, a proto vyžadují odlišné reakce učitele. (Bendl, 2009)

Kladné vztahy mezi učitelem a žáky mají pozitivní vliv na kázeň ve třídě. Učitel monitoruje život ve třídě, jasně specifikuje pravidla přípustného chování žáků, vyvozuje důsledky chování a zajišťuje smysluplný obsah výuky. V celku z tohoto vyplývá, že pro úspěšnou výchovu ke kázní je nejdůležitější, aby žáci pochopili školní normy chování a přijali je za své. Podlahová k tomu dodává, že ne každá verbální aktivita je namířena proti učiteli, diskuze je v demokratické společnosti normální. (Podlahová, 2004)

2.2.8 Hodnocení práce žáků

Při hodnocení práce žáků musí učitel postupovat v souladu s klasifikačním a školním řádem. Žáka hodnotí z hlediska:

- praktického zhodnocení žáka,
- rychlosti a kvality výkonu,
- teoretických znalostí. (Slavík, 2009)

„Hodnocení je komplexní činnost založená na porovnávání skutečného stavu hodnoceného předmětu se stavem žádoucím (vzorem, normou)“ (Slavík, 2009, str. 590), která vypovídá o úspěšnosti a kvalitě žákova učení a hodnotí jeho výkony v učení. Učitelovo hodnocení informuje o výsledcích žáka, má pro žáka, resp. jeho zákonného zástupce, funkci zpětné vazby, ovlivňuje další průběh učení a motivaci žáků. Mělo by zvyšovat také efektivitu vyučování a žákova učení. Vedle tradičního hodnocení žáka učitelem se v poslední době klade zvýšený důraz na žákovo sebehodnocení. (Slavík, 2009)

Problematice hodnocení žáků v praktickém vyučování svou pozornost věnují rovněž autoři Čadílek a Loveček a zdůrazňují že, *„známka musí objektivně hodnotit žákovy*

vědomosti a dovednosti, nebezpečný je jak liberalismus – mírné známkování, tak i nadměrná přísnost, která působí na žáky depresivně a mnohdy u nich přímo vzbuzuje neochotu lépe se učit. Zbytečná přísnost učitele vytváří negativní vztah žáka k učiteli, vzbuzuje u něj pocit hluboké křivdy, činí ho popudlivým, odrazuje ho od předmětu a tím i od hlubších znalostí. Vážných chyb se při hodnocení dopouští učitel, který známkou vyjadřuje osobní sympatie či antipatie vůči některým žákům." (Čadílek, Loveček, 2005, str. 75)

Tito autoři uvádí pro praktické vyučování klasifikaci žáků v jednotlivých stupních.

„1 - osvojil si učivo, pracuje samostatně, iniciativně, přesně a s jistotou, dodržuje technologický postup a bezpečnost práce,

2 - ovládá učivo, pracuje samostatně, svědomitě, odpovědně a se zájmem, při práci se dopouští ne příliš často menších opravitelných chyb, je méně samostatný, dopouští se menších nepřesností a chyb, teoretické znalosti neumí v plném rozsahu použít v praxi, k pracovní činnosti nepotřebuje větších podnětů,

3 - v podstatě ovládá učivo, při práci méně samostatný v myšlení a v přesnosti vyjádření myšlenek, při zkoušení mu učitel musí klást otázky, na které odpovídá s menšími potížemi a chybami, bez větší návaznosti na praxi nebo jiné vyučovací předměty,

4 - praktické učivo ovládá jen částečně, při práci je nesamostatný, dopouští se větších chyb, nepřesností a jeho výrobky je nutné často opravovat, k pracovní činnosti potřebuje častou pobídku a motivaci,

5 - neovládá praktické učivo, úkoly nedokáže plnit ani pomocí učitele, jeho výrobky jsou nefunkční a neopravitelné. Často porušuje technologický postup, o práci nejeví zájem a veškerá pomoc a pobízení jsou neúčinné." (Čadílek, Loveček, 2005, str. 77)

Klasifikace žáků je pro začínajícího učitele někdy značně obtížná a musí vzít v úvahu mnoho faktorů před udělením odpovídající známky za vlastní předvedený výkon žáků. Slavík popisuje tato praktická doporučení.

„Nelze známkovat na základě aritmetického průměru, hodnotí se celková práce žáka za klasifikační období, jeho aktivita ve vyučovací hodině a vědomosti, které prokázal při ústním, písemném nebo jiném způsobu zkoušení.

Výsledná známka z ústního nebo praktického zkoušení musí být žákovi sdělena a musí být upozorněn na chyby, kterých se při zkoušení nebo praktické činnosti dopustil.

Rozbor chyb a nedostatků je přínosem i pro ostatní žáky, kteří se podobných nedostatků vyvarují.

Sdělením a zdůvodněním známky z ústního a praktického zkoušení se učitel vyvaruje případného nařčení z neobjektivního hodnocení. Rovněž při písemném zkoušení nebo hodnocení výkresové dokumentace, je nutné upozornit žáky na chyby a nedostatky, kterých se dopustili, popřípadě tyto chyby žákům vysvětlit.“ (Slavík, 2009, str. 593)

2.2.9 Zhodnocení výuky a zpětná vazba

Zpětná vazba (reflexe) výuky přivádí začínajícího učitele k hodnocení kvality jeho vykonané pedagogické práce, umožňuje mu odhalit příčiny neúspěchů, ale i úspěchů a případné chyby odstranit.

Zpětnou vazbou (reflexí) výuky chápeme hodnocení proběhlé výuky, za účelem získat zkušenosti pro naplánování dalšího vyučování, případně všeobecnější zkušenosti a poznatky ke zlepšení svého umění učit. Petty uvádí, že sama praxe nezaručuje efektivní učení. *„Pokud se máme ze zkušeností něco naučit, musíme se z nich poučit. Přemýšlet o nich, vztahovat je k teorii a potom naplánovat, jak bychom mohli příště danou věc provést lépe. Když svůj plán uskutečníme, je opět nutné jej zhodnotit.“* (Petty, 1996, str. 254)

Pro začínajícího učitele je rovněž velmi důležité nebát se vyzkoušet něco nového a nedržet se jen osvědčených a vyzkoušených postupů a metod. Pro začínající učitele odborného výcviku bývá problém, co ve výuce hodnotit, podle jakých kritérií a jak často. Pro začátečníka je důležitá i okamžitá zpětná vazba provedená okamžitě po dané operaci. Při zjištění, že se žáci dopouští stejné chyby, došlo k nepochopení při objasňování probíraného učiva. Zpravidla se reflexe provádí po zakončení vyučovací jednotky, tematického celku a na konci ročníku.

Autoři odborné literatury nabízí začínajícím učitelům mnoho pomůcek k realizaci zpětné vazby výuky. Např. Petty hodnotí vyučování dle této osnovy:

- plán hodiny (cíle, výběr a rozmanitost činností, časový rozvrh, tempo),
- prostředí (způsob sezení, teplota, větrání, světlo, bezpečnost),
- učební pomůcky (výběr, návrhy a použití),
- realizace plánu hodiny (vedení třídy, užití vyučovacích metod, úvod a závěr hodiny),

- komunikace (jazyk, hlas, řeč těla, odborné termíny zpětná vazba, otázky, vysvětlování, shrnutí),
- vztahy s žáky (empatie, raport, ukázněnost, humor, reakce na pocity žáků),
- motivace (fantazie, ocenění, cíle, úspěch, smysl),
- splnění cílů (test, domácí úkol),
- obecné poznámky,
- oznámkování efektivity hodiny,
- 2 úspěchy v hodině,
- návrhy na zlepšení,
- 1 vyučovací princip, který se v hodině projevil. (Petty, 1996)

Šimoník (1995) shrnul uvedené problémy ve své publikaci:

- začínající učitelé postrádají schopnost aplikovat teoretické poznatky v konkrétních situacích (ve studiu chybí příklady, aplikační disciplíny a praktický výcvik).
- nedostatky v oblasti dovedností řeší mnohdy napodobováním praktických postupů starších kolegů.

Rovněž výstupy z výzkumů (Šimoník, 1995; Kalhous, 1986-87; Bendl, 2009), ukazují na totožný závěr, že začínající učitelé mají více problémů než jejich zkušení učitelé v:

- motivováním žáků,
- udržení pozornosti a kázně při výuce,
- hodnocením žáků,
- jednáním se zákonnými zástupci.

Šimoník klade důraz na vzájemný vztah aktivizace a špatně organizované učební činnosti, kdy nedostatek motivace vede k nepozornosti a nekázni. Neúplné a nevhodně zvolené diagnostikování žáků pak vede k tomu, že učitelé je málo znají, nejsou si jistí v jejich hodnocení a mají obtíže při komunikaci a individuálním přístupu. Respekt začínajících učitelů z komunikace s rodiči vychází z nedostatečné přípravy v průběhu studia i z kritického postoje veřejnosti k práci učitelů a školy. (Šimoník, 1995)

2.3 Problémy nesouvisející s výukovým procesem

2.3.1 Spolupráce s kolegy a rozvoj školy

V oblasti spolupráce s kolegy a rozvoji školy se učitel musí vypořádat s problémy:

- ve spolupráci s kolegy pedagogy,
- ve vztazích na pracovišti a mezi učiteli,
- v rozvoji pedagogické práce a dalšího rozvoje v profesi,
- v postojích k žákům. (Podlahová, 2004)

2.3.2 Profesní rozvoj učitele

K rozvoji učitele v jeho profesi patří i řešení problémů v oblastech:

- řešení konfliktů s žáky,
- řešení výchovných, kázeňských přestupků a problémů,
- sebehodnocení pedagogické práce,
- další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP). (Podlahová, 2004)

2.3.3 Legislativa

V oblasti legislativy se musí učitel orientovat a řešit problémy spojené se znalostmi:

- školního a klasifikačního řádu,
- zákoníku práce,
- předpisy BOZP a PO. (Šimoník, 1995)

2.3.4 Pedagogická dokumentace

Pedagogická dokumentace s sebou nese pro učitele problémy v oblastech:

- kompletní pedagogické dokumentace,
- doplňkových povinností spojených s administrativou. (Šimoník, 1995)

2.3.5 Škola a rodina a jejich spolupráce

Zde učitel řeší problémy z pohledu:

- hodnocení učitelovi práce za strany rodičů,
- spolupráce školy s rodiči,
- vedení schůzek s rodiči,
- řešení konfliktů a jednání s rodiči. (Rabušicová, 2009)

Spolupráce mezi rodinou žáka a školou nepatří vždy mezi lehké povinnosti začínajícího učitele. Nejedná se jen o rodičovské schůzky a jejich vedení, ale i setkávání s rodiči při náborových akcích nových žáků anebo při některých prezentačních školních akcích, ale hlavně o náročná, někdy nepříjemná řešení kázeňských problémů či neprospívajících žáků.

Rodiče se snaží vybrat pro své dítě vždy tu nejlepší školu, a proto chtějí mít rovněž informace o jeho prospěchu. Vystupují rovněž jako partneři školy a společně usilují o jeho nejlepší prospěch. Zároveň se vyskytují i rodiče, které chápe škola jako problém, a to hlavně z toho důvodu, kdy nemají o výchovu svého dítěte zájem, anebo chtějí školu tzv. "ovládnout". Tito rodiče bývají ke škole nedůvěřiví a sporadicky s ní komunikují. V některých případech se o školu a ani o výsledky svých dětí nezajímají. V tomto případě by začínající učitel měl vždy vyhledat pomoc od zkušenějších kolegů, případně vedení školy. (Podlahová, 2004)

Podlahová doporučuje začínajícím učitelům stanovit podle typu rodičů strategii jednání s nimi. Nelze jim nařizovat, ale ani oni nemohou řídit školu. Škola je tu pro žáky i jejich rodiče, ale hlavně k zajištění vzdělání, a k čemuž má kompetence a pravomoci ale zároveň k tomu potřebuje autoritu. (Podlahová, 2004)

PRAKTICKÁ ČÁST

3 Cíl a výzkumné otázky

Učitel odborného výcviku se na začátku své pedagogické kariéry potýká s mnoha úskalími. Ty mohou negativně ovlivňovat jeho motivaci a pracovní výkon. Jedním z těchto úskalí je přístup samotného vedení školy, které neposkytuje dostatečnou podporu začínajícího učitele pro získání uceleného přehledu o náplni práce a chodu školy.

Cíl:

Cílem této práce je zmapování nejzávažnějších problémů začínajících učitelů pomocí dotazníkového šetření a navržení podpůrných opatření, která pomohou začínajícím učitelům překonat prvotní bariéru jejich profese. K průzkumu této problematiky mne inspirovaly mé vlastní zkušenosti učitele odborného výcviku, které se také staly východiskem při tvorbě otázek empirického průzkumu.

Výzkumné otázky:

V této práci jsou řešeny výzkumné otázky:

- Existují důvody demotivující člověka ke vstupu do pedagogické praxe?
- Mají začínající učitelé nějaký výrazný problém v pedagogické činnosti?
- Tvoří začínajícím učitelům problémy orientace v oblasti legislativy a BOZP?
- Mají začínající učitelé problémy s tvorbou a vedením pedagogické dokumentace na počátku své pedagogické praxe?
- Přispívá přidělení uvádějícího učitele, náslechové hospitace či studium pedagogiky k eliminaci problémů, s nimiž se začínající učitelé musejí vyrovnávat?

První čtyři otázky jsou řešeny pomocí prvního dotazníkového šetření, poslední otázku řeší druhý dotazník.

Pro výzkum bylo použito dotazníkových šetření a následných osobních rozhovorů s respondenty.

4 Dotazníkové šetření

4.1 Tvorba dotazníku

Již zmíněné problémy začínajících učitelů odborného výcviku uvedené v odborné literatuře byly konfrontovány s osobními zkušenostmi učitele odborného výcviku. Problémy byly rozděleny do pěti okruhů:

- A) podmínky nástupu
- B) uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy
- C) pedagogická činnost a s tou související problémy
- D) legislativa a BOZP
- E) pedagogická dokumentace a její vedení

Toto šetření by mělo potvrdit či vyvrátit výskyt problémů začínajících učitelů odborného výcviku v oblasti pedagogické dokumentace a jejího vedení na začátku jejich pedagogické praxe.

Součástí průzkumu byly i osobní rozhovory s respondenty. Tento rozhovor absolvoval každý respondent a byl uskutečněn vždy při odevzdání vyplněných dotazníků. V rozhovoru byly konzultovány otázky obou dotazníkových šetření a zároveň získány osobní zkušenosti respondentů se začátkem pedagogické praxe.

4.2 Zadání dotazníku a výstupy z dotazníkového šetření

č.1

Dotazník I.: „Nejčastější problémy začínajících učitelů odborného výcviku“

Na základě studia odborné literatury byl sestaven dotazník I. (příloha č. 2), který shrnuje nejčastější problémy začínajících učitelů.

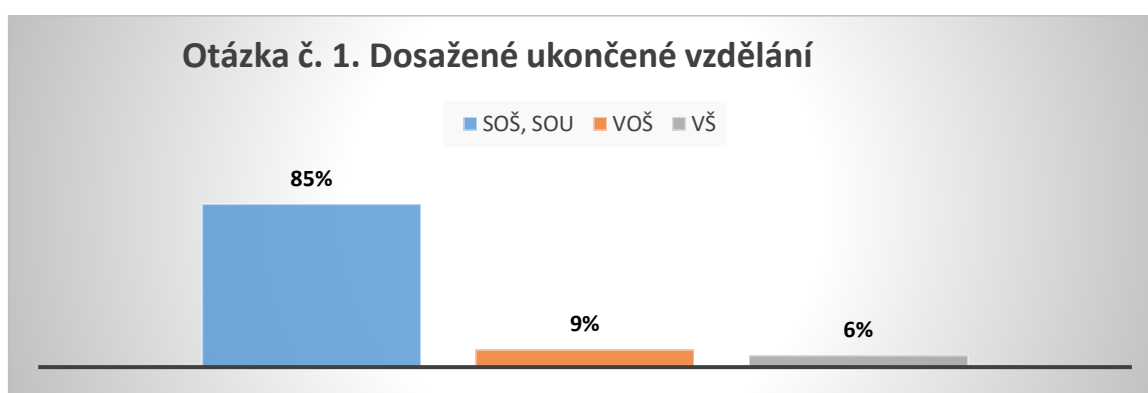
Respondenti byli požádáni o bedlivé přečtení zmíněných problémů začínajících učitelů a označení těch, se kterými se při nástupu do zaměstnání nebo v prvním roce své pedagogické praxe setkali. Označená odpověď by měla dle jejich názoru nejlépe souhlasit se skutečností.

4.2.1 Respondenti

Dotazník byl předložen studentům 2. a 3. ročníku oboru „Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku“ na ČVUT, MÚVS, učitelům OV a PV na SOŠ Jarov, SOŠ a SOU Kralupy nad Vltavou, SOŠ a SOU Neratovice, ISŠT Mělník, SŠLVT Odolena Voda.

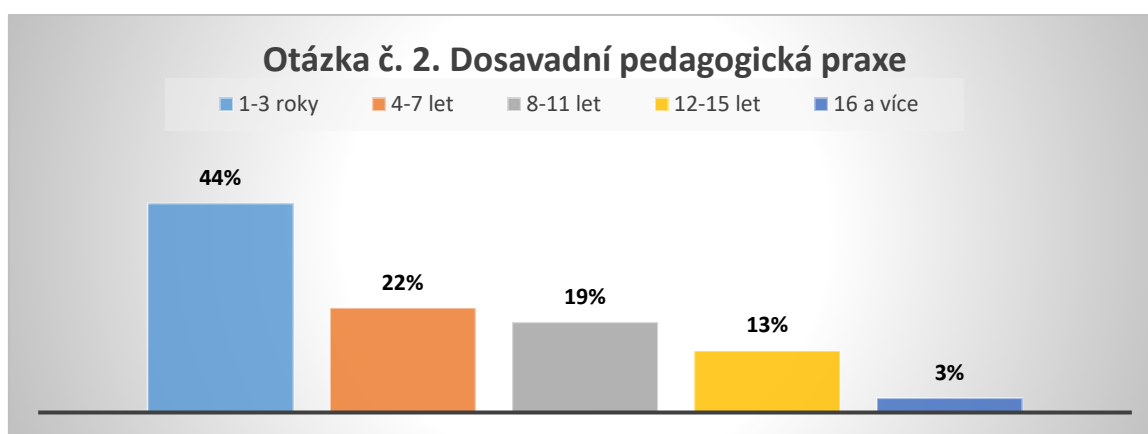
Na dotazník reagovalo a odpovědělo v plném rozsahu celkem 32 respondentů, kteří uvedli informace o jejich předchozím vzdělání, délce pedagogické praxe, typu školy, na které učí, a studijních oborech, které vyučují.

Graf č. 1: Dosažené ukončené vzdělání: (zdroj: autor práce)

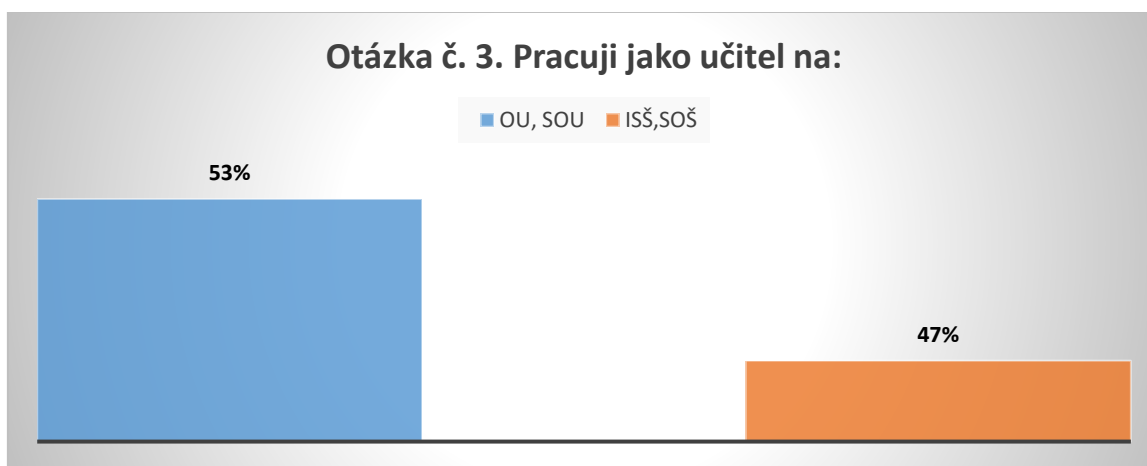
Vyhodnocení: Mezi respondenty je nejvíce zastoupené vzdělání SOŠ, SOU+ nástavbové studium, a to v 85 %.

Graf č. 2: Dosavadní pedagogické praxe: (zdroj: autor práce)

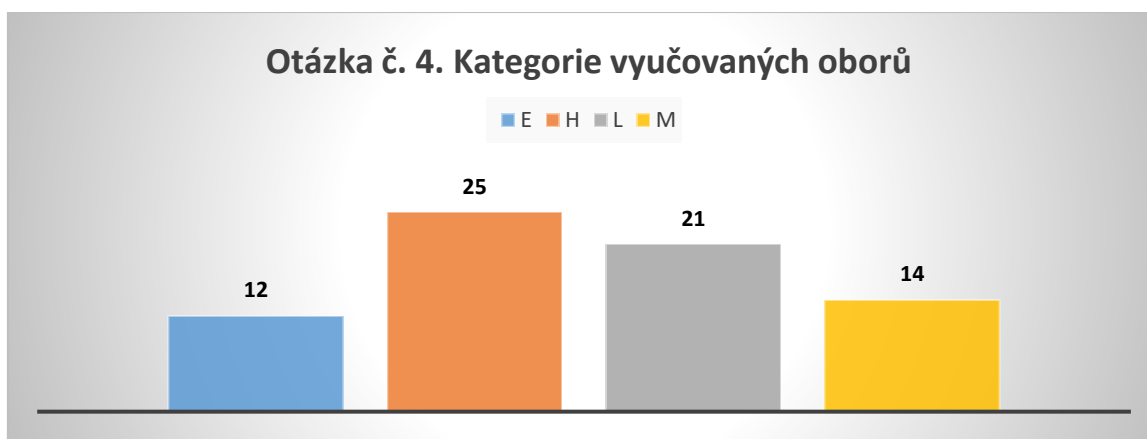
Vyhodnocení: Mezi respondenty je ve 44 % zastoupená délka pedagogické praxe v délce trvání 1-3 roky.

Graf č. 3: Pracuji jako učitel na: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Celkem 53 % respondentů vykonává profesi učitele na školském zařízení typu OU, SOU

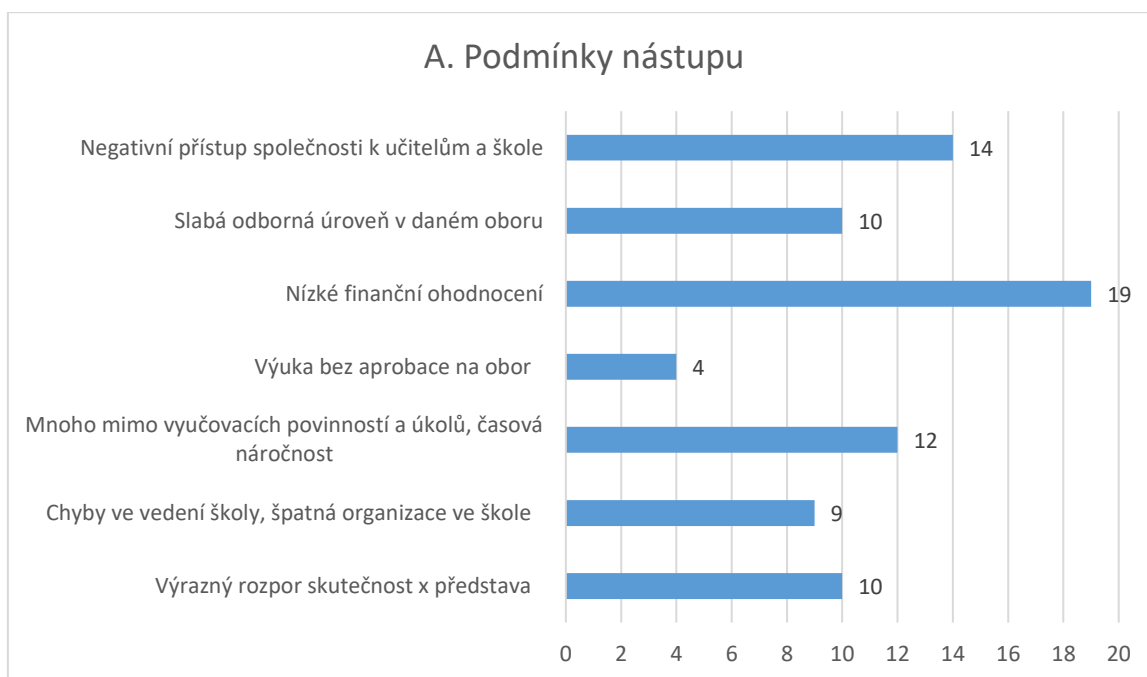
Graf č. 4: Vyučuji tyto kategorie studijních oborů: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Největší počet respondentů provádí svou výuku u oborů v kategorii H a L, případně i v kombinaci s jinými.

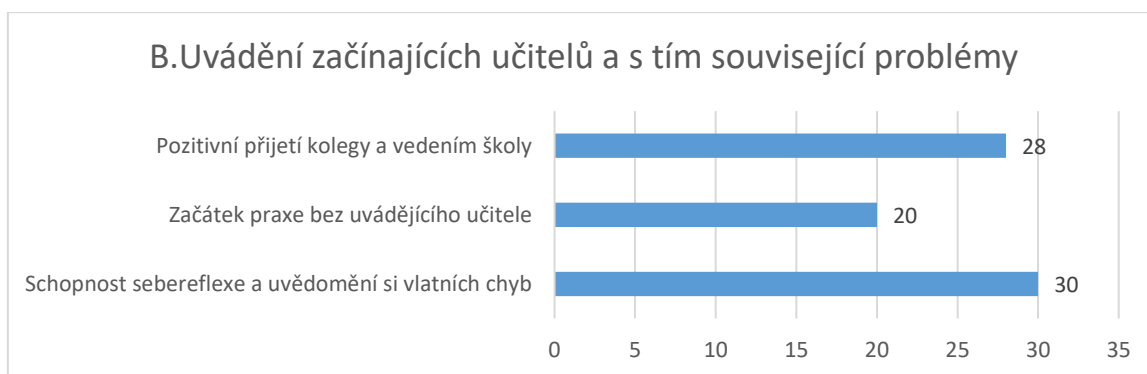
4.2.2 Výsledky dotazníkového šetření

Graf č. 5: A. Podmínky nástupu: (zdroj: autor práce)

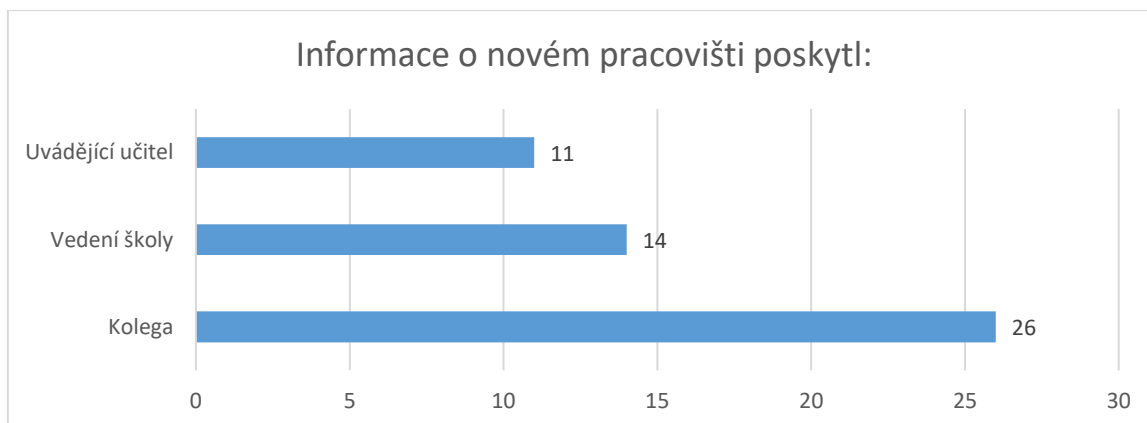
Vyhodnocení: Učitelé vidí jako nejzásadnější problémy v oblasti podmínek nástupu do školské praxe nízké finanční ohodnocení a negativní přístup společnosti k učitelům a škole.

Graf č. 6: B. Uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy: (zdroj: autor práce)

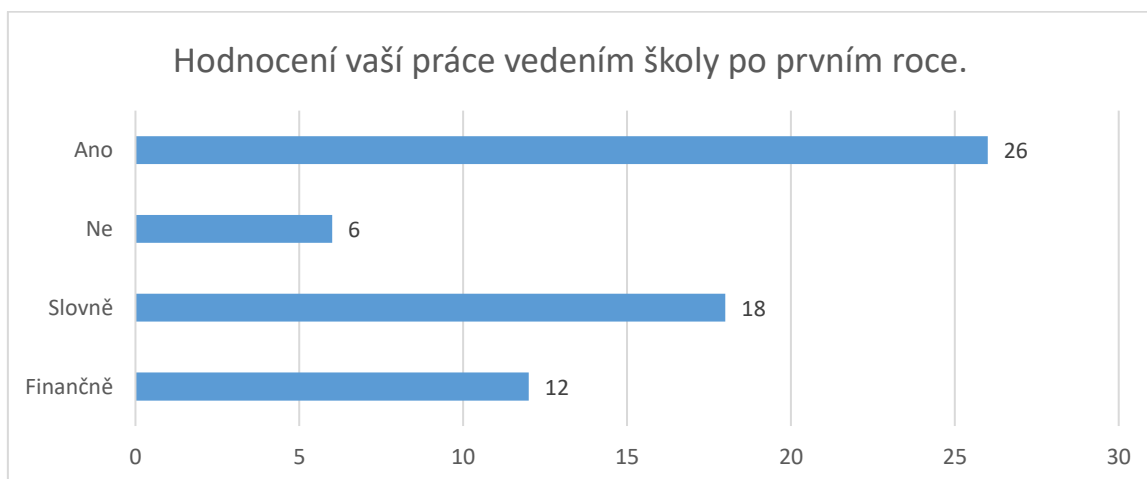
Vyhodnocení: Při začátku pedagogické praxe jsou velkými problémy schopnost sebereflexe a uvědomování si vlastních chyb.

Graf č. 7: B. Uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy: (zdroj: autor práce)

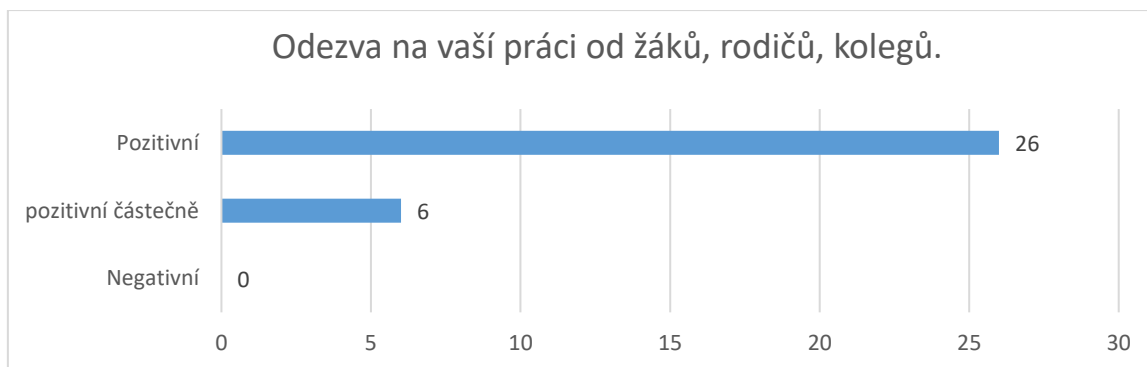
Vyhodnocení: Největší počet respondentů byl seznámen s novým pracovištěm prostřednictvím kolegy. Uvádějícího učitele označilo pouze 11 respondentů z 32 dotázaných. Lze tedy konstatovat, že přidělení uvádějícího učitele není zcela běžné.

Graf č. 8: B. Uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy: (zdroj: autor práce)

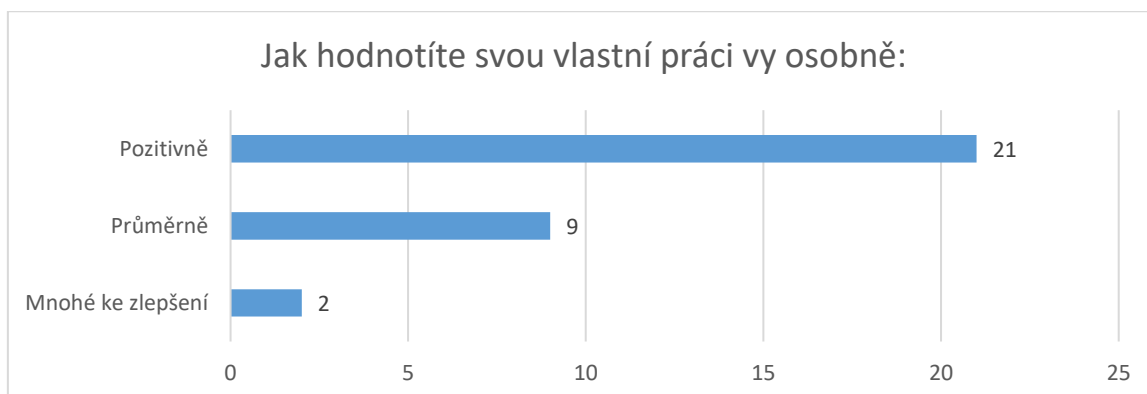
Vyhodnocení: Vedení školy u většiny respondentů provedlo hodnocení po prvním roce práce, a to hlavně slovní formou.

Graf č. 9: B. Uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Většina respondentů uvádí pozitivní ohlas na svou práci od žáků, rodičů a kolegů.

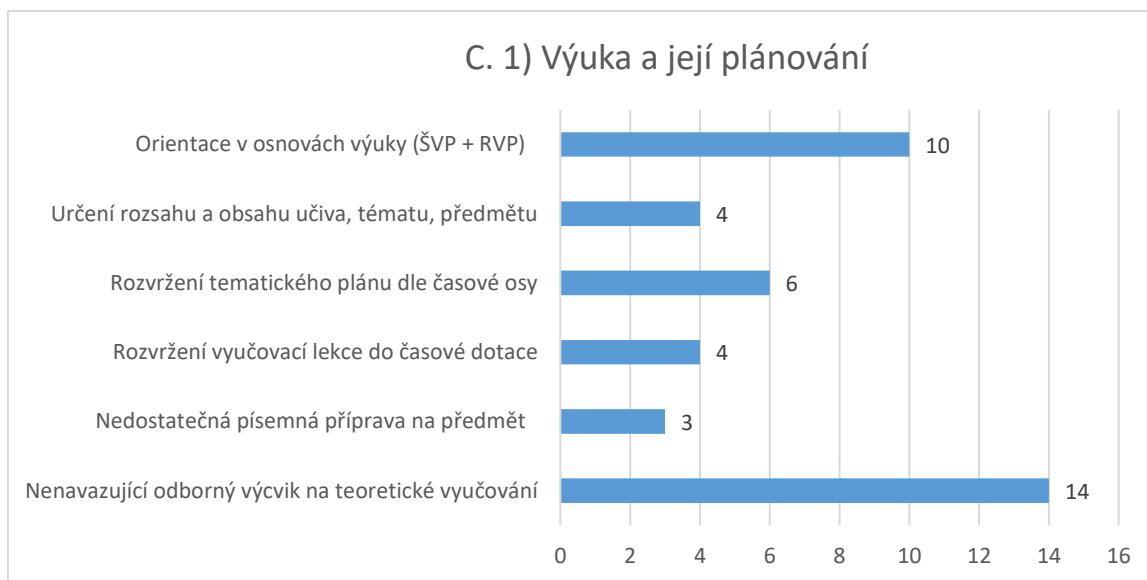
Graf č. 10: B. Uvádění začínajících učitelů a s tím související problémy: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Většina respondentů hodnotí svou práci pozitivně.

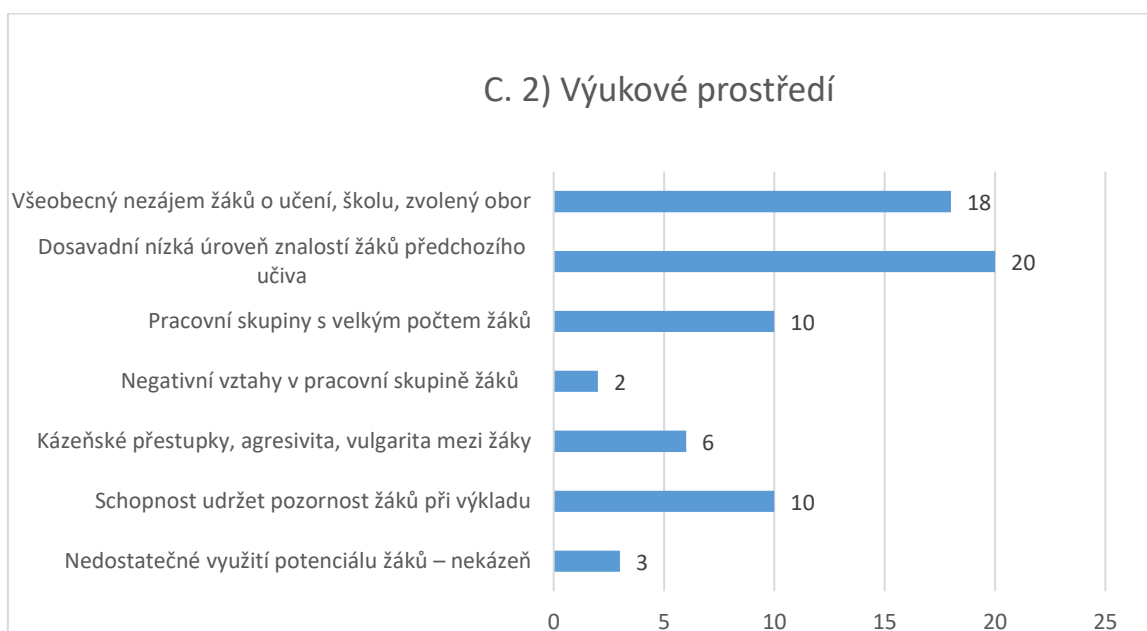
C. Pedagogická činnost, a s tou související problémy

Graf č. 11: 1) Výuka a její plánování: (zdroj: autor práce)

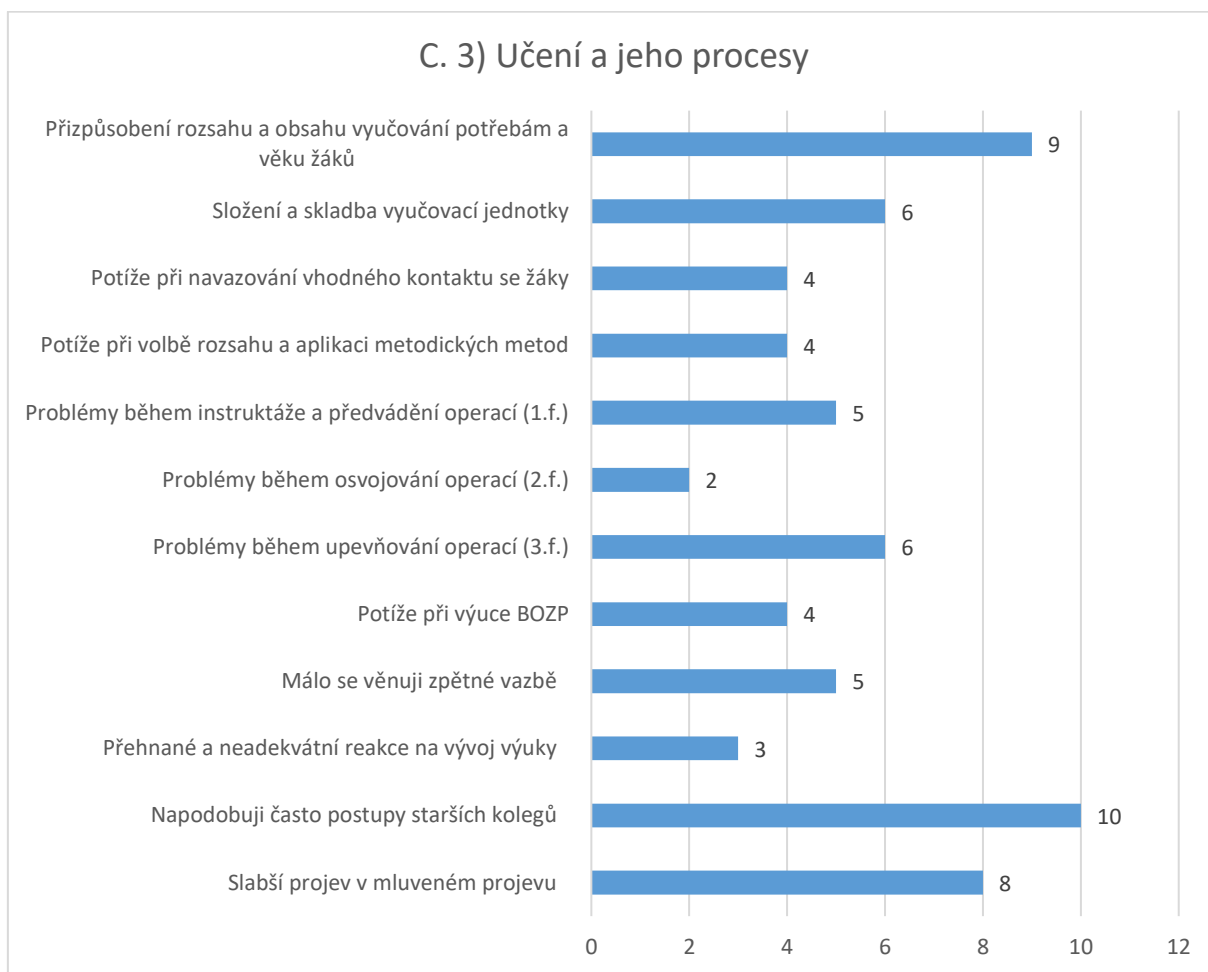
Vyhodnocení: V oblasti výuky a jejího plánování jsou jako hlavní problémy počítovány nenavazující odborný výcvik na teoretické vyučování a orientace v osnovách výuky (ŠVP + RVP).

Graf č. 12: 2) Výukové prostředí: (zdroj: autor práce)

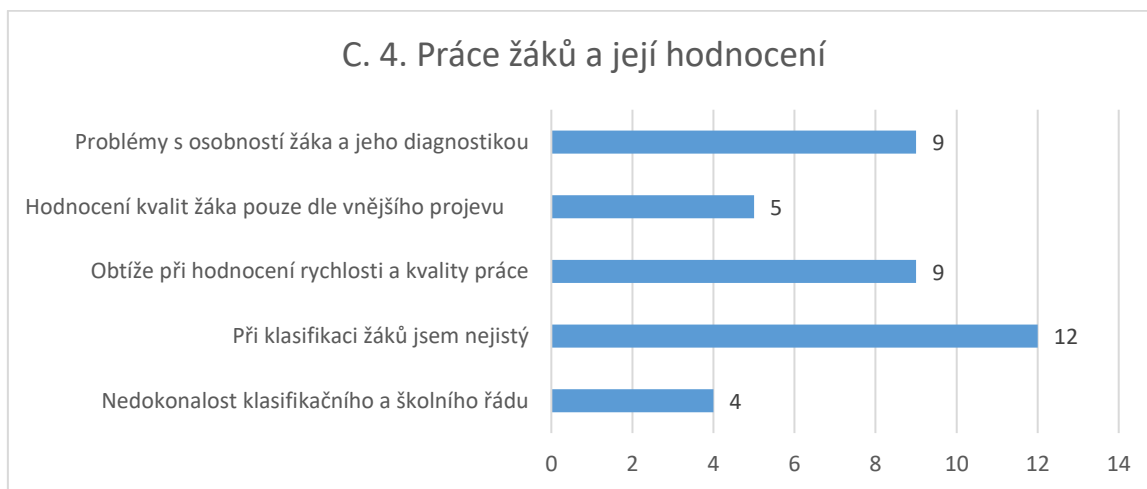
Vyhodnocení: V oblasti výukového prostředí se projevují zásadní problémy v dosavadní nízké úrovni znalostí žáků předchozího učiva a ve velké míře ve všeobecném nezájmu žáků o učení, školu a zvolený obor.

Graf č. 13: 3) Učení a jeho procesy: (zdroj: autor práce)

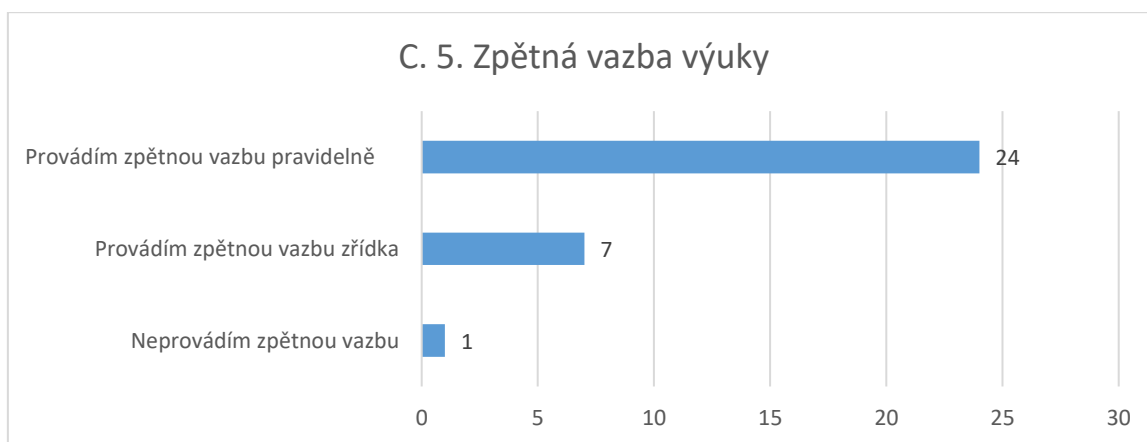
Vyhodnocení: Začínající učitelé se nejčastěji vyrovnávají se snahou o nápodobu stylu učení starších kolegů, s přizpůsobením rozsahu a obsahu vyučování potřebám a věku žáků.

Graf č. 14: 4) Práce žáků a její hodnocení: (zdroj: autor práce)

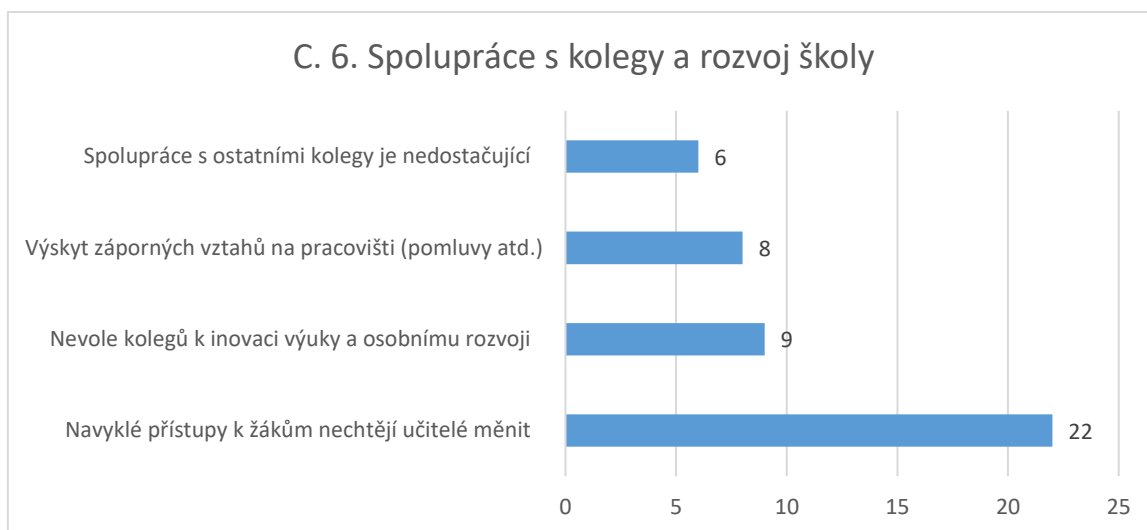
Vyhodnocení: Nejistota při klasifikaci žáků je vnímána začínajícími učiteli jako největší problém v oblasti hodnocení práce žáků.

Graf č. 15: 5) Zpětná vazba výuky: (zdroj: autor práce)

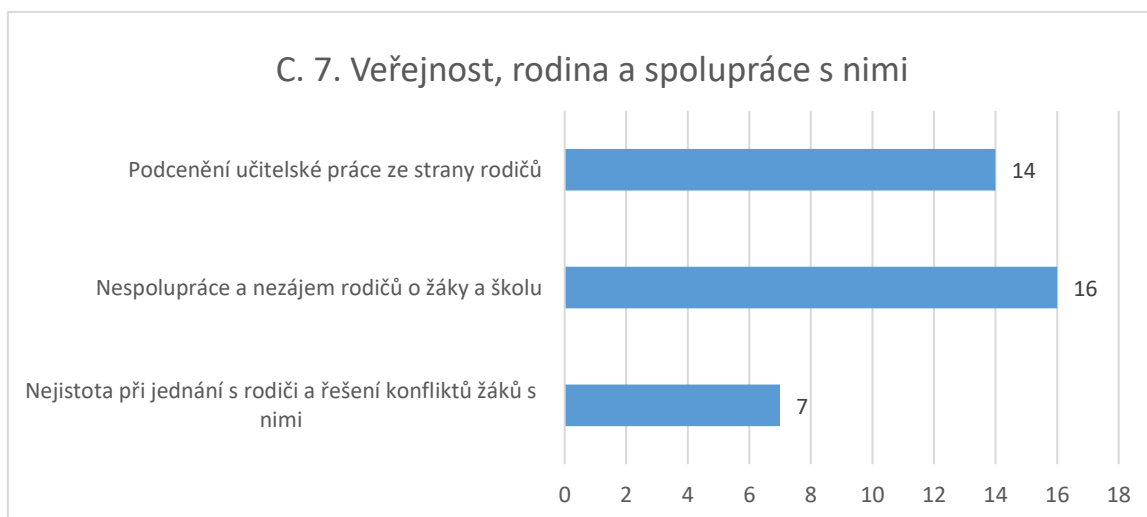
Vyhodnocení: Z šetření je zřejmé, že učitelé odborného výcviku provádějí zpětnou vazbu výuky pravidelně.

Graf č. 16: 6) Spolupráce s kolegy a rozvoj školy: (zdroj: autor práce)

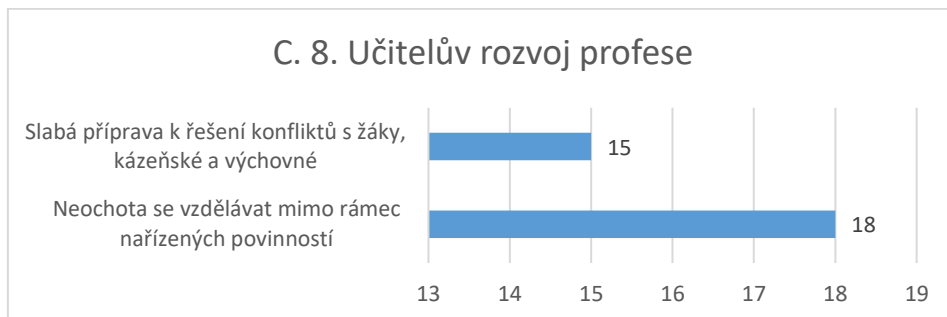
Vyhodnocení: Nejzásadnější problém, který pociťují v oblasti spolupráce s kolegy a rozvoji školy, je, že starší učitelé nechtějí měnit navyklé přístupy k žákům.

Graf č. 17: 7) Veřejnost, rodina a spolupráce s nimi: (zdroj: autor práce)

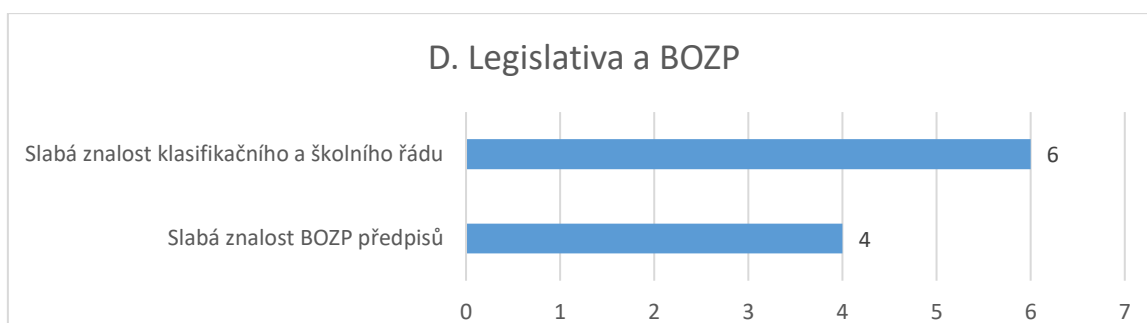
Vyhodnocení: V oblasti veřejnost, rodina a spolupráce s nimi vidí učitelé zásadní problém v nezájmu rodičů o žáky a spolupráci se školou.

Graf č. 18: 8) Učitelův rozvoj profese: (zdroj: autor práce)

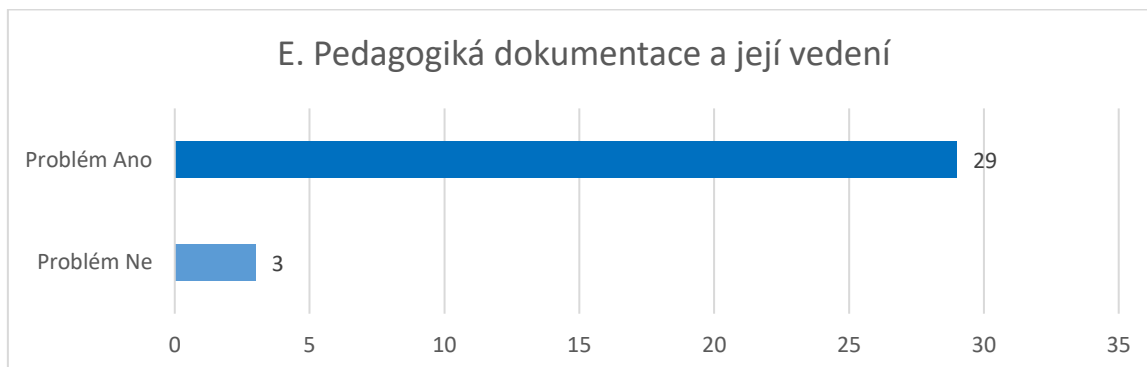
Vyhodnocení: V oblasti rozvoje učitelovy profese je vnímána jako problém neochota učitelů se dále vzdělávat nad rámec nařízených povinností.

Graf č. 19: D. Legislativa a BOZP: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: V oblasti legislativy a BOZP má 6 respondentů z 32 dotázaných problém se znalostí klasifikačního a školního řádu.

Graf č. 20: E. Pedagogická dokumentace a její vedení: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: 29 (91 %) respondentů uvedlo, že vypracování pedagogické dokumentace a administrativní práce jim činí problémy.

4.3 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník dle uvedených pokynů vyplnilo celkem 32 respondentů. Vybrané problémy, které uvedlo v dotazníku minimálně 10 respondentů, jsou uvedeny v následujícím výpisu.

- Podmínky nástupu: Negativní přístup společnosti k učitelům a škole, slabá odborná úroveň v daném oboru, nízké finanční ohodnocení, mnoho mimo povinností a úkolů mimo vyučování, časová náročnost, výrazný rozpor mezi skutečností a představou.
- Uvádění začínajících učitelů: Začátek praxe bez uvádějícího učitele, schopnost sebereflexe a uvědomění si vlastních chyb.
- Pedagogická činnost a s ní související problémy: Orientace v osnovách výuky (ŠVP + RVP), nenavazující odborný výcvik na teoretické vyučování, všeobecný nezájem žáků o učení, školu či zvolený obor, dosavadní nízká úroveň znalostí žáků předchozího učiva, pracovní skupiny s velkým počtem žáků, schopnost udržet pozornost žáků při výkladu, časté napodobování postupů starších kolegů, nejistota při klasifikaci žáků, neochota starších učitelů měnit navyklé přístupy k žákům, podcenění učitelské práce ze strany rodičů, nespolupráce a nezájem rodičů o žáky a školu, slabá příprava k řešení kázeňských a výchovných konfliktů, neochota se vzdělávat mimo rámec nařízených povinností.
- Pedagogická dokumentace a její vedení: Pedagogická dokumentace, administrativa, její rozsah a vedení.

4.3.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

Existují důvody demotivující člověka ke vstupu do pedagogické praxe?

Dotazníkové šetření a následné osobní pohovory poukázaly na důvody, které působí demotivačně při rozhodování člověka, zda se vydá na dráhu učitele. Mezi ně patří negativní přístup společnosti k učitelům a škole i slabá odborná úroveň člověka v daném oboru. Nezanedbatelným důvodem je nízké finanční ohodnocení, mnoho povinností a úkolů mimo vyučování i jejich časová náročnost. Dále poukazují na výrazný rozpor mezi skutečností a představou o pedagogické činnosti.

Mají začínající učitelé nějaký výrazný problém v pedagogické činnosti?

Z výsledků dotazníkového šetření a osobních pohovorů s respondenty je zřejmé, že se učitelé na začátku své praxe musí vypořádat s mnoha problémy. Největší je výskyt problémů v oblasti pedagogické činnosti a s ní souvisejícími problémy. Mezi nejvíce zmiňované patří orientace v osnovách výuky (ŠVP + RVP), nenavazující odborný výcvik na teoretické vyučování či všeobecný nezájem žáků o učení, školu a zvolený obor, dosavadní nízká úroveň znalostí žáků předchozího učiva. Přesto se u některých odpovědí objevuje tendence nadhodnotit odpověď, a to hlavně v oblasti pedagogických dovedností.

Tvoří začínajícím učitelům problémy orientace v oblasti legislativy a BOZP?

Průzkumem bylo prokázáno, že v oblasti legislativy a BOZP mají někteří začínající učitelé problém se znalostí klasifikačního a školního řádu. V BOZP se problémy vyskytují zřídka vzhledem k faktu, že většina začínajících učitelů přichází do pedagogické praxe jako odborníci v daném oboru a s předpisy BOZP se setkávali již v předchozím zaměstnání.

Mají začínající učitelé problémy s tvorbou a vedením pedagogické dokumentace na počátku své pedagogické praxe?

Toto šetření a osobní pohovory potvrdily výskyt problémů začínajících učitelů odborného výcviku v oblasti pedagogické dokumentace a jejího vedení na začátku jejich pedagogické praxe. Učitelům připadá pedagogická dokumentace, celková administrativa, její rozsah a vedení složité, zdlouhavé a značně obsahově a časově náročné.

4.3.2 Doporučení k řešení problému

Začínající učitel by měl před, anebo co nejdříve po nástupu do pedagogické praxe, absolvovat minimálně studium doplňkového pedagogického studia (DPS) v oboru Učitelství odborného výcviku. V ideálním případě by měl absolvovat plnohodnotné pedagogické studium v témže oboru, které by ho mělo na profesi učitele připravit. Vedení školy by mělo svým přístupem a podporou pomoci zvládnout začínajícímu učiteli vstup do pedagogické praxe. Některými z možných způsobů je třeba přiřazení uvádějícího učitele (mentora), který by značně pomohl při začátku praxe učitele například s orientací na pracovištích a prostorách školy, administrativní činností,

přípravou výuky a vlastního pracoviště. Zajištěním případných školení pro začínající učitele zaměřené na seznámení se strukturou, obsahem a cílem ŠVP a RVP pro vyučovaný obor. Odstranit nenávaznost témat v tematických plánech odborného výcviku a teoretického vyučování. Ke zlepšení pozice začínajícího učitele by pozitivně přispěl psychologický trénink nebo psychologická konzultace zejména pro oblast komunikace se žáky a jejich rodiči.

4.4 Zadání dotazníku a výstupy z dotazníkového šetření

č. 2

Dotazník II.: „Úroveň dovedností učitelů odborného výcviku v pedagogice“

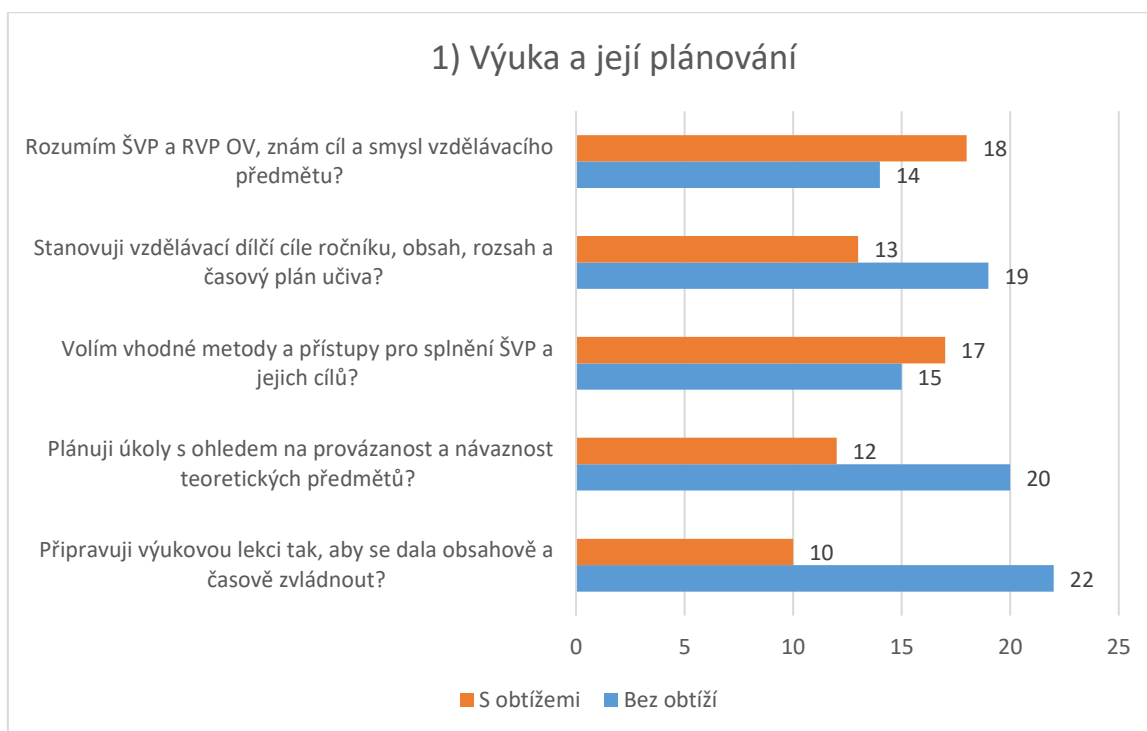
Na základě studia odborné literatury byl sestaven dotazník II. (příloha č. 3), který shrnuje úroveň pedagogických schopností učitelů.

Od dotazníkového šetření se předpokládá potvrzení či vyvrácení tvrzení, že problémy začínajících učitelů odborného výcviku mohou být částečně eliminovány například přidělením zkušenějšího zavádějícího učitele, náslechoвыми hospitacemi či studiem pedagogiky se zaměřením na praktické vyučování a odborný výcvik.

Respondenti byli požádáni o pozorné přečtení uvedených pedagogických dovedností a dle možností odpovědí „bez obtíží“ nebo „s obtížemi“ označili vždy jednu odpověď, (pouze u otázky č. 9 bylo možné zvolit více odpovědí) jakým způsobem se při prvních 3 letech své praxe rozhodovali. V případě kratší délky praxe označili odpověď, která nejlépe souhlasí se skutečností.

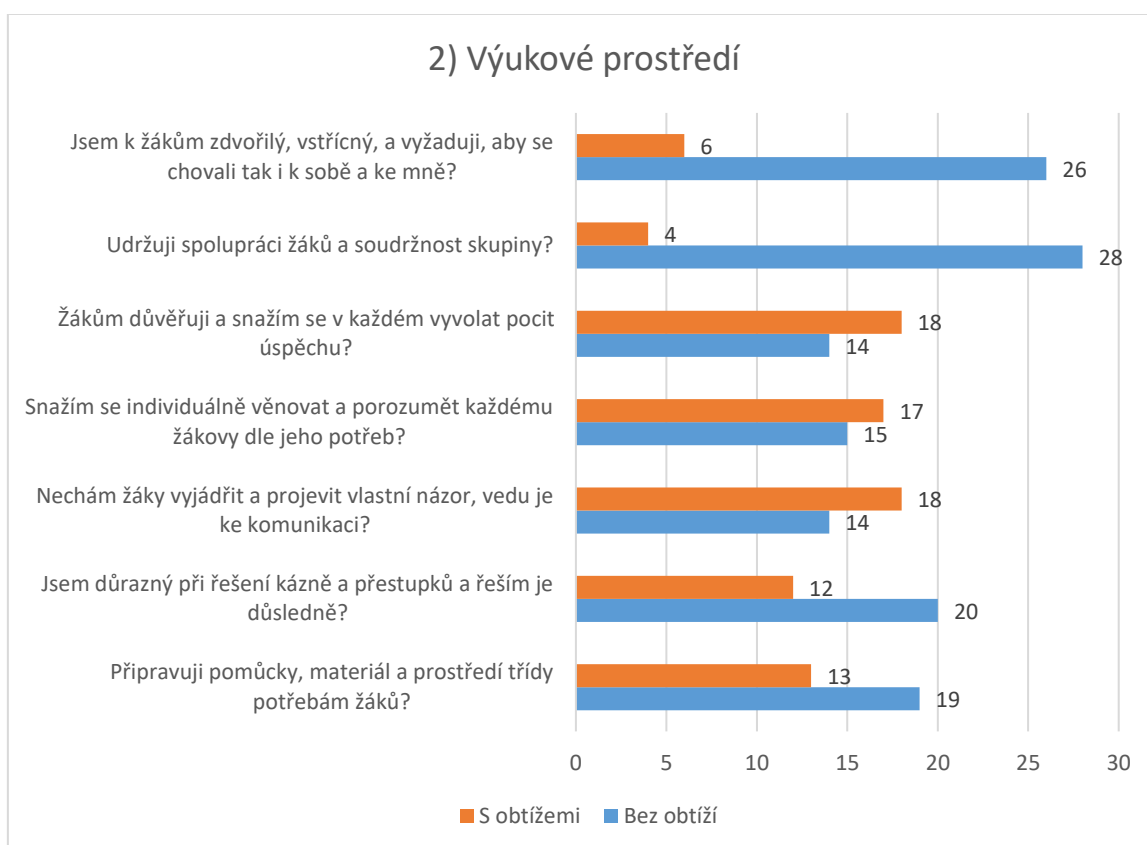
4.4.1 Výsledky dotazníkového šetření

Graf č. 21: 1) Výuka a její plánování: (zdroj: autor práce)

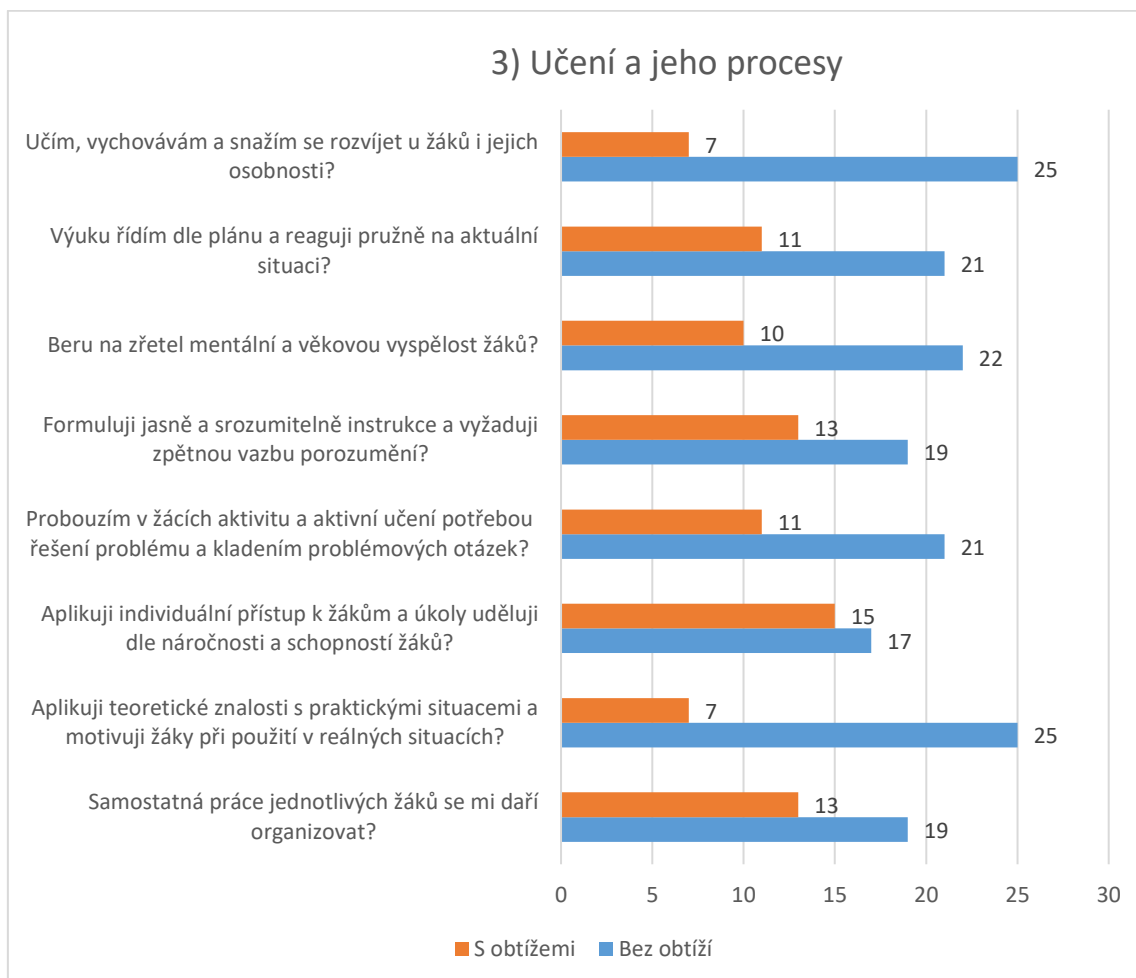
Vyhodnocení: V oblasti výuky a jejího plánování mají učitelé největší obtíže s porozuměním ŠVP a RVP OV rozeznat cíl a smysl vzdělávacího předmětu a následně ho plnit.

Graf č. 22: 2) Výukové prostředí: (zdroj: autor práce)

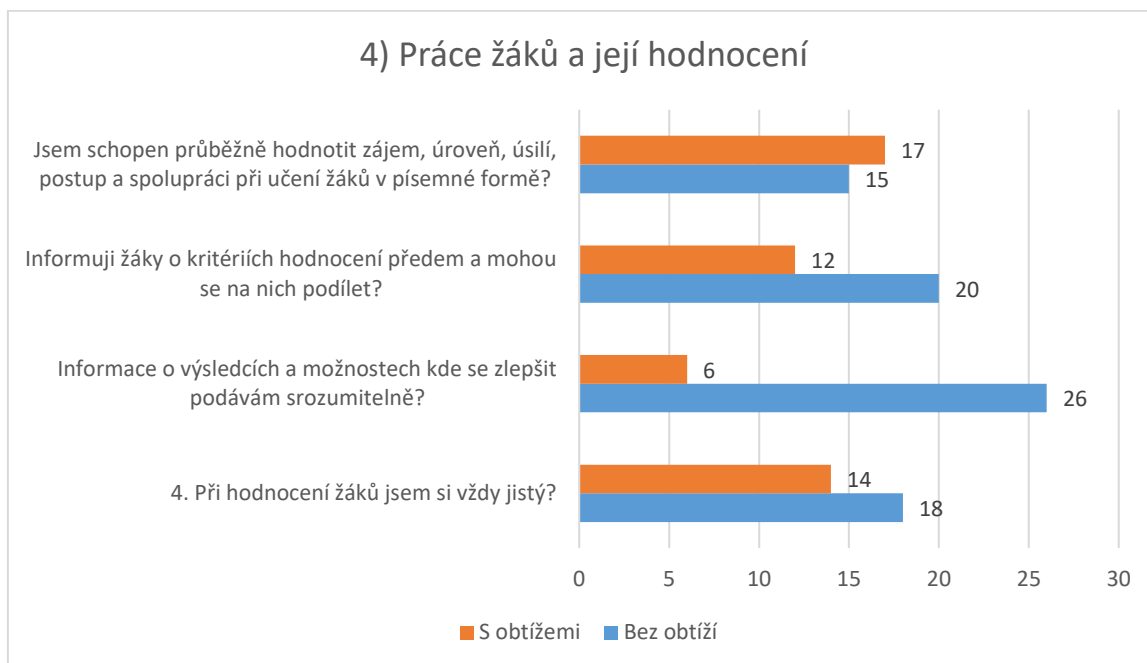
Vyhodnocení: V oblasti výukového prostředí se učitelé odborného výcviku potýkají se schopností žákům důvěřovat, snažit se v každém vyvolat pocit úspěchu, nechat žáky projevit vlastní názor a vést je ke komunikaci.

Graf č. 23: 3) Učení a jeho procesy: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Dle šetření učitelé nemají větší problémy v oblasti učení a jeho procesů.

Graf č. 24: 4) Práce žáků a její hodnocení: (zdroj: autor práce)

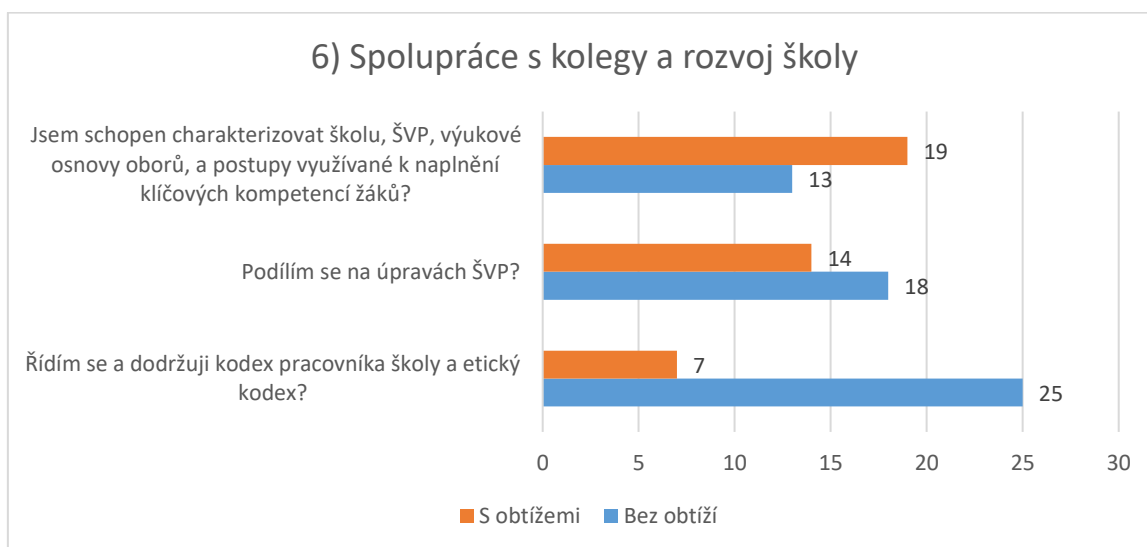
Vyhodnocení: V oblasti týkající se práce žáků a jejího hodnocení se učitelé potýkají se schopností průběžně hodnotit písemnou formou zájem, úroveň, úsilí, postup a spolupráci žáků ve vyučování.

Graf č. 25: 5) Zpětná vazba výuky: (zdroj: autor práce)

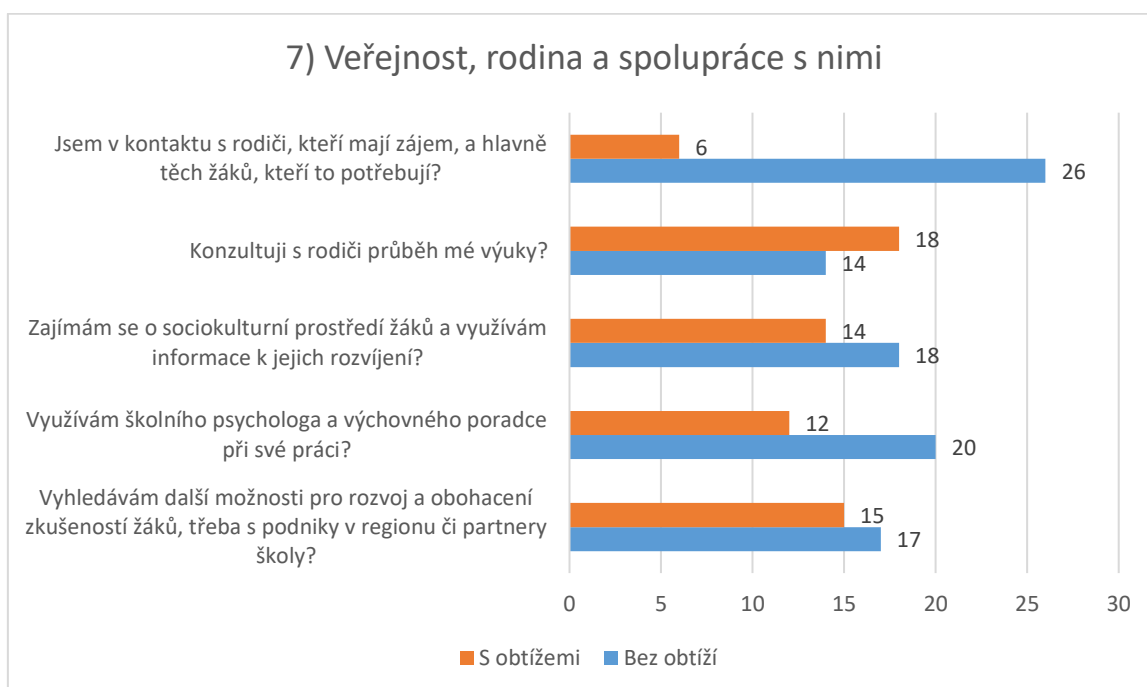
Vyhodnocení: Nejvíce obtíží řeší učitelé v oblasti hodnocení pokroku u žáků, který vznikl v důsledku působením výuky.

Graf č. 26: 6) Spolupráce s kolegy a rozvoj školy: (zdroj: autor práce)

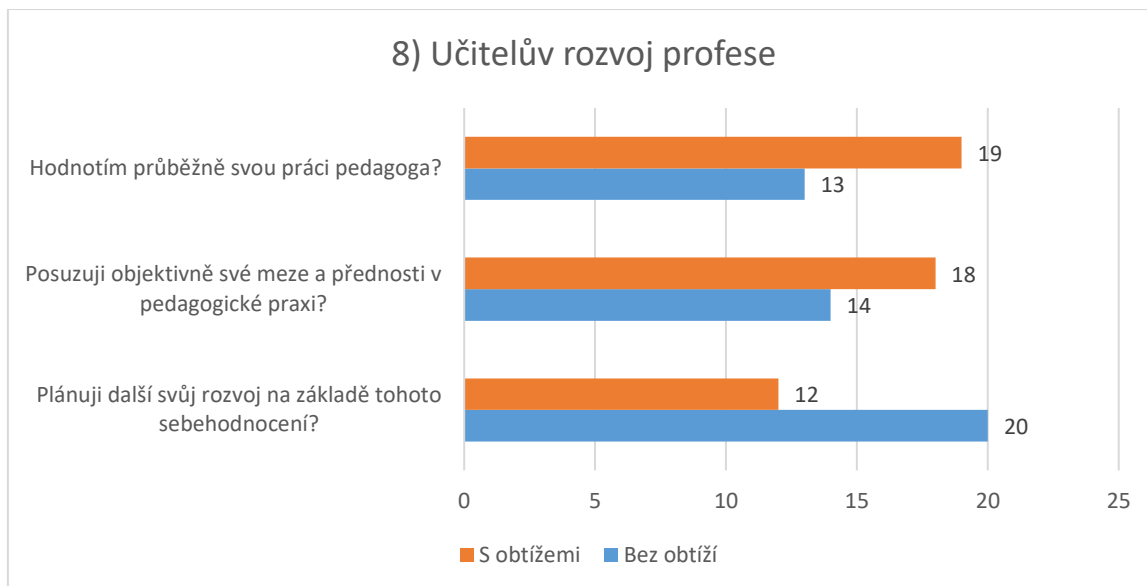
Vyhodnocení: Nejzásadnější problém, který učitelé pociťují v oblasti spolupráce s kolegy a rozvoje školy, je schopnost charakterizovat školu, ŠVP, výukové osnovy oborů a postupy využívané k naplnění klíčových kompetencí žáků.

Graf č. 27: 7) Veřejnost, rodina a spolupráce s nimi: (zdroj: autor práce)

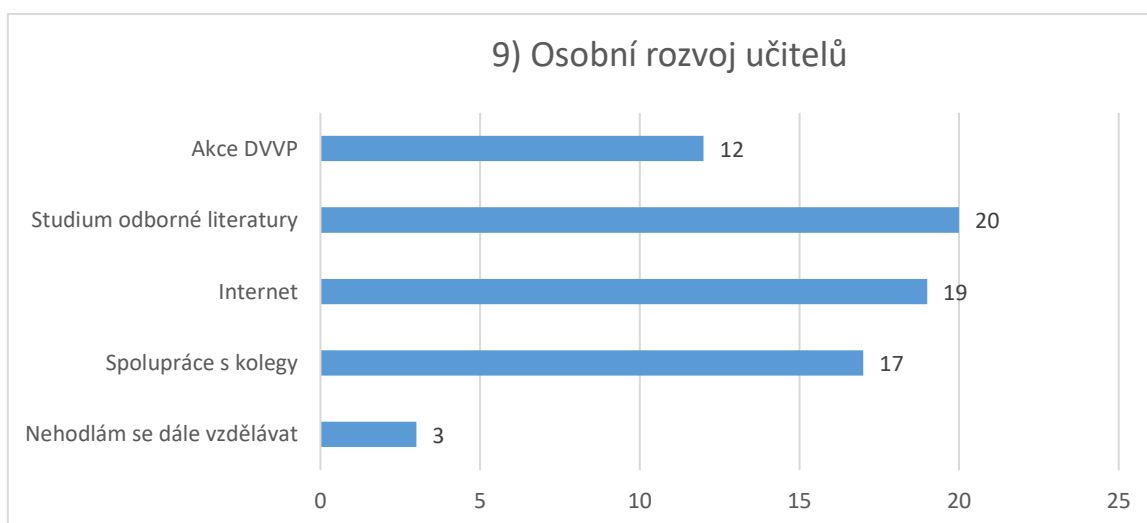
Vyhodnocení: Nejvíce učitelů má v oblasti zaměřené na veřejnost, rodinu a spolupráci s nimi obtíže s konzultací s rodiči žáků o průběhu výuky.

Graf č. 28: 8) Učitelův rozvoj profese: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: Nejzásadnější problémy, které pociťují učitelé v oblasti učitelův rozvoj profese, je schopnost hodnotit průběžně svou práci pedagoga a posuzovat objektivně své meze a přednosti v pedagogické praxi.

Graf č. 29: 9) K osobnímu rozvoji využívám: (zdroj: autor práce)

Vyhodnocení: K osobnímu rozvoji učitelé nejvíce využívají studium odborné literatury a internet.

4.4.2 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník vyplnilo celkem 32 respondentů. Vybrané obtíže, které uvedlo alespoň 50 % dotázaných respondentů jsou uvedeny v následujícím seznamu.

V oblasti výuka a její plánování má 56 % (18) respondentů potíže s porozuměním ŠVP a RVP OV rozeznat cíl a smysl vzdělávacího předmětu, 53 % (17) ve zvolení vhodné metody a přístupy pro splnění ŠVP a jejich cílů.

V oblasti výukové prostředí má 56 % (18) dotázaných potíže žákům důvěřovat a snažit se v každém vyvolat pocit úspěchu, 53 % (17) činí obtíže se individuálně věnovat a porozumět každému žákovi dle jeho potřeb, 56 % (18) nechat žáky vyjádřit a projevit vlastní názor, vést je ke komunikaci.

V oblasti práce žáků a její hodnocení má 53 % (17) potíže být schopen průběžně hodnotit zájem, úroveň, úsilí, postup a spolupráci při učení žáků v písemné formě.

V oblasti zpětná vazba výuky má 53 % (17) potíže hodnotit pokrok u jednotlivých žáků způsobený působením prováděné výuky.

V oblasti spolupráce s kolegy a rozvoj školy má 59 % (19) potíže být schopen charakterizovat školu, ŠVP, výukové osnovy oborů, a postupy využívané k naplnění klíčových kompetencí žáků.

V oblasti veřejnost, rodina a spolupráce s nimi má 56 % (18) potíže konzultovat s rodiči průběh své výuky.

V oblasti učitelův rozvoj profese má 59 % (19) potíže hodnotit průběžně svou práci pedagoga a 56 % (18) posuzovat objektivně své meze a přednosti v pedagogické praxi.

4.4.3 Vyhodnocení poslední výzkumné otázky

- Přispívá přidělení zavádějícího učitele, náslechové hospitace či studium pedagogiky k eliminaci problémů, s nimiž se začínající učitelé musí vyrovnávat?

Z výsledků z dotazníkového šetření a osobních pohovorů s respondenty je zřejmé, že se potvrdila potřeba přidělení zkušenějšího uvádějícího učitele, absolvování náslechové hospitace či studia pedagogiky se zaměřením na praktické vyučování a odborný výcvik.

U nás je, jak také vyplývá z dotazníkového šetření i z mých osobních zkušeností, podpora začínajících učitelů ponechána v kompetenci jednotlivých zaměstnavatelů a má různou úroveň. Začínající učitel odborného výcviku se na rozdíl od děle sloužícího

(zkušenějšího) pedagoga potýká s více problémy a pedagogická činnost mu přináší více potíží.

Domnívám se, že výsledky odpovídají názorům, postojům a zkušenostem učitelů odborného výcviku a zároveň vypovídají o stavu středního odborného vzdělávání.

Při osobním pohovoru s respondenty jsem došel k závěru, že otázky byly pro respondenty v některých případech méně srozumitelné. Případný rozpor byl řešen individuálním pohovorem.

4.4.4 Doporučení k řešení problému

Ke zkvalitnění pedagogické práce začínajících učitelů odborného výcviku by rozhodně přispěla systematičtější podpora ze strany školy, která by mohla spočívat v několika podpůrných opatřeních. Jedním z nich je určitě jmenování uvádějícího učitele, tutora, mentora (dobrého zkušenějšího učitele se vstřícným a spolupracujícím přístupem), který bude nápomocen při řešení nastalých problémů. Dalším je zařazování pedagogických témat důležitých pro začínajícího učitele do programu předmětové komise (např. otázky koordinace odborného výcviku s vyučováním teorie). Podporou v dalším vzdělávání začínajících učitelů zejména v pedagogických a didaktických tématech. Umožnit začínajícím učitelům absolvovat náslechové hospitace při kterých si začínající učitel osvojí postupy a pravidla při průběhu výuky. Rovněž by ke zlepšení pozice začínajícího učitele pozitivně přispěl psychologický trénink nebo psychologická konzultace zejména pro oblast komunikace se žáky a jejich rodiči.

5 Problémy začínajících učitelů odborného výcviku na základě dotazníkového šetření a vlastní zkušenosti

5.1 Začínající učitelé a jejich uvádění

Střední škola letecké a výpočetní techniky se zabývá strojírenskými obory a v posledních letech i oborem Informační technologie. Ve škole se vyučují čtyřleté a tříleté studijní obory.

Letos pracuji na této škole již devátým rokem jako učitel odborného výcviku pro všechny obory na naší škole v oblasti strojního obrábění, svařování plamenem, kompletního ručního obrábění a zpracování materiálu.

Při mém nástupu do školství jsem se obával zejména výše finančního ohodnocení a společenského uznání v profesi učitele.

Při nástupu mi vedením školy nebyl přidělen uvádějící učitel, proto se této pozice svévolně ujal zkušenější kolega (shodou okolností můj bývalý učitel), pracující na vedlejším pracovišti. Sám mi vše ochotně ukázal a vysvětlil, a to hlavně administrativu a chod celé školní dílny. Samozřejmě vše v přátelském duchu, ale když bylo potřeba, dokázal projevit i své zkušenosti a autoritu.

Potíže jsem pociťoval v tvorbě písemných příprav na vyučování, počáteční orientace v ŠVP a sestavování tematického plánu. Nedokázal jsem nastavit hranice pro žáky v oblasti vzájemného přístupu a nevěděl, jak je motivovat. Z předešlé pozice mistra ve výrobě mi znalost BOZP a PO na pracovišti nečinila problém. Proto jsem první školení BOZP a PO žákům prováděl pouze pod dohledem vedoucího.

Výše zmíněné problémy z mé osobní praxe se potvrdily a v hojně míře objevily i ve výsledcích dotazníkových šetření. Nejen já, ale i ostatní učitelé (respondenti) se s těmito problémy v této oblasti setkali a museli se s nimi vyrovnat. Rovněž postrádali pomoc v podobě zavádějícího učitele, měli problémy s tvorbou písemných příprav na vyučování a motivací žáků.

Vzhledem ke zkušenostem se začátkem mé pedagogické praxe, se musím přiklonit k názoru, že škola by měla začínajícímu učiteli pomoci určením a přiřazením uvádějícího učitele (mentora), a to nejlépe z řad zkušenějších kolegů, s dobrými výsledky a dobrým a přátelským postojem k začátečníkovi a budoucímu kolegovi.

5.2 Plán výuky

Orientace v RVP a ŠVP byl nejen pro mne, ale i pro učitele (respondenty) zapojených v dotazníkovém šetření ze začátku problém. Závažnější se ukázala tvorba a zpracování tematického plánu. Zde mi musel pomoci můj zkušenější kolega, který mi poskytl svůj již vypracovaný plán jako vzorový. S tímto se někteří oslovení učitelé dokonce ztotožňují, nebo se setkali s podobnou zkušeností.

Největší obtíže mi činila písemná příprava na vyučování. Zpočátku se mi nedařilo odhadovat časové rozložení výuky a jednotlivých témat. Poměrně často se stávalo, že žáci úkoly nestihli zhotovit v plánovaném čase. Uvědomil jsem si, že někteří žáci potřebují více času na zvládnutí zadané práce. Plánování jednotlivých bloků učiva bylo revidováno a to tak, aby zadanou práci zvládli všichni žáci. Příprava byla doplněna o náhradní a doplňkové činnosti pro šikovnější a rychlejší žáky.

Jedním z dalších a podstatných problémů, který se na začátku nejen mé praxe objevoval, byla špatná návaznost teoretického vyučování a odborného výcviku. K tomuto problému se v dotazníkovém šetření vyjádřilo v záporném smyslu velká část dotazovaných učitelů. Kupříkladu při zahájení výuky strojního obrábění frézování kovů v měsíci listopadu jsem zjistil, že toto téma je v tematickém plánu teoretického vyučování naplánována až na únor. Tento problém jsem řešil dohodou s učiteli technických předmětů. Aby podobné problémy byly eliminovány, společně jsme vypracovali soustavu vyučovacích modulů, za účelem sladit teoretické a praktické vyučování.

Začínajícím učitelům doporučuji autoři (Čadílek, Loveček, 2005) vycházet při plánování ze zjištěné vědomostní úrovně žáků a podle ní volit vhodné organizační formy, prostředky výuky a metody, aby dosáhli požadovaného vzdělávacího cíle.

5.3 Učení a prostředí

Na počátku pedagogické praxe, se začínající učitelé snaží zaujmout k žákům spíše přátelský postoj a v mém případě tomu nebylo jinak. Ovšem zkušenosti již z prvního týdne výuky, mě přinutily tento postoj k žákům přehodnotit a poupravit. Žáci se chovali příliš uvolněně, praktickou výuku brali lehkově, projevovali se odmlouváním a snahou vyhnout se samostatné práci, kterou jsem jim zadal. Stejně zkušenosti byly

potvrzeny v dotazníkovém šetření i při osobních pohovorech s respondenty. Toto chování mělo za následek to, že se mi špatně spolupracovalo s celou skupinou a neměl jsem z mého výkonu dobrý pocit. Myslím si, že jsem ale dokázal včas zhodnotit situaci a zavést opatření pro nápravu. Vzněl jsem návrh pravidel naší spolupráce a s žáky jsme je společně probrali a prodiskutovali. Zároveň se náš vztah posunul od přátelského k profesionálnímu.

Za věčný problém nejen já považuji neschopnost přimět některé studenty k pravidelné docházce na praxi a svědomitější plnění zadaných úkolů. S tímto problémem se setkává většina učitelů, a to nejen na začátku své pedagogické praxe.

Byl jsem nucen u některých žáků použít důslednější opatření, jako doložení omluvenek od lékaře a přísnější kázeňská opatření vzhledem ke školnímu řádu.

5.4 Učení a procesy

Za největší úspěch považuji, že jsem žáky dokázal při praktické výuce zaujmout svým výkladem a demonstrováním v praktických činnostech. Cením si názoru zkušenějších kolegů, kteří říkají, že toto je v dnešní době značně obtížné. K motivaci žáků používám problémové úlohy. V této oblasti se jako nejobtížnější ukázalo přizpůsobení výuky specifickým potřebám, poruchám a věku žáků. V jedné třídě se v tomto směru projevily značné rozdíly. Někteří žáci mají specifické poruchy učení, někteří dokonce nedostatečné elementární vzdělání, anebo se může jednat o kombinaci těchto problémů. Pro tyto žáky je nutné volit různé formy výuky. U žáků se specifickými poruchami učení se při zprostředkovávání nové látky musí věnovat delší čas pro vysvětlení a následné porozumění. Rovněž se vyskytují problémy i s nevhodně použitými či zvolenými pomůckami. Kupříkladu některá měřidla se žáci s poruchami učení vůbec nenaučili používat. Při těchto situacích občas vyvstal problém při organizaci žáků a jejich samostatné práci. S těmito problémy se mi hlavně díky zkušenosti a pomoci zkušenějších kolegů podařilo vyrovnat.

Praktickou ukázkou a výcvik žák provádí pod dozorem učitele odborného výcviku a poté je přiřazen do dvojice ke spolužákovi s dobrými výsledky v odborném výcviku. Jeho vedením, kontrolou a osobním příkladem si procvičuje a zdokonaluje své dovednosti.

Hodnocení těchto žáků provádím s ohledem k výsledkům jejich vyšetření ve speciálních pedagogických centrech. Významným kritériem pro hodnocení je jejich

vlastní přístup k plnění svěřených úkolů – aktivita, snaha a píle, jakou vyvíjí k plnění zadaných úkolů.

5.5 Hodnocení žáků a jejich práce

V oblasti týkající se práce žáků a jejího hodnocení se dotazovaní učitelé (respondenti) potýkají při začátku praxe se schopností průběžně hodnotit zájem, úroveň, úsilí, postup a spolupráci při učení žáků v písemné formě.

Při hodnocení práce žáků jsem postupoval s nejistotou nebo příliš povrchně. Každý žák je hodnocen individuálně, zejména kvůli velkým rozdílům mezi žáky v rámci jedné třídy.

V současné době hodnotím žáky následujícím způsobem:

Hodnocení denní: Za celodenní aktivitu, výkon a odvedenou práci.

Hodnocení po zakončení tématu: Hodnotí se souborná práce na konci probíraného tématu. Hodnotí se kvalita, rychlost, a především přesnost provedení práce.

Hodnocení po měsíci: Shrnutí známek a hodnocení z tematických celků, případně chování žáka a jeho přístup k vykonávané činnosti za kalendářní měsíc.

Hodnocení pololetní: Zámka za celé školní pololetí vyjadřuje přístup a snahu žáka k práci v odborném výcviku. Souhrn všech známek a hodnocení za pět kalendářních měsíců.

Hodnocení za celý ročník: Zámka za celý ročník vyjadřuje přístup a snahu žáka k práci v odborném výcviku. Souhrn všech známek a hodnocení za deset kalendářních měsíců.

5.6 Klasifikace výuky

Průběžně provádím klasifikaci a hodnocení výuky nejen na konci tématu či na konci pracovního dne, ale i během výuky, jakmile zjistím závažnější chybu nebo je dosaženo požadovaných výsledků výuky. Dle výsledků tohoto hodnocení poté volím další postup průběhu vyučování. Většina respondentů se s tímto postupem ztotožňuje či volí podobný postup.

5.7 Spolupráce s kolegy a rozvoj školy

Po nástupu do zaměstnání jsem zaznamenal projevy neharmonických vztahů na pracovišti, především slabou a mnohdy vážnou spolupráci mezi učiteli teoretického vyučování a odborného výcviku. Při teoretickém vyučování je učivo probíráno s časovým posunem a nemá poměrně často přímou návaznost s učivem odborného výcviku. Tento problém uvedla i většina respondentů jak v dotazníkovém šetření, tak i při osobním rozhovoru.

Proto jsme se na naší škole s několika kolegy učiteli rozhodli pro tvorbu výukových modulů pro odborný výcvik, pomocí nichž je možno efektivněji propojit teoretické vyučování a odborný výcvik. Zkoordinovala se výuka teorie a praxe a respektují se mezipředmětové vztahy.

K problému, že starší kolegové nejsou ochotni změnit navykklé přístupy k žákům, Podlahová dodává: nerozčilovat se nad tím, co nemohu změnit. Začínající učitel má právo používat své metody a vyzkoušet jejich efektivitu, ale doporučuje se zamyslet i nad metodami zkušenějších učitelů a z tradičních metod pak převzít ty, které vedou k efektivitě. Ke kolegům na pracovišti se chovat korektně, kolegiálně a kooperativně, ale zároveň asertivně bránit svá lidská práva a svůj styl práce. (Podlahová, 2004)

5.8 Spolupráce se širší veřejností a rodinou

Na naší škole probíhají čtyřikrát ročně dny otevřených dveří. K tomu dvakrát ročně třídní schůzky pro rodiče žáků. Mimo tyto akce nám mohou rodiče žáků kdykoliv v pracovní době zavolat, případně napsat email. Tato forma komunikace je kromě té osobní velmi oblíbená a rozšířená a rodiče ji rádi využívají pro přenos svých problémů, požadavků, oznámení a veškeré korespondence.

Nejen já jsem se během své devítileté učitelské praxe setkal s případy, kdy rodiče nespolupracovali se školou v požadované míře, a dokonce neměli o studijní výsledky a docházku svých dětí zájem. Z dotazníkového šetření i osobních rozhovorů s učiteli vyplývá, že tento problém řeší v poslední době stále více učitelů. Tento způsob jednání se v posledních letech dle názoru učitelů, a i mého pomalu, ale neustále rozšiřuje. V těchto případech je nutné rodiče kontaktovat písemně, avšak výsledek nebývá dobrý. Poměrně často dochází při těchto jednáních k nežádoucím konfliktům s rodiči, kteří se jejich vyvoláním snaží přesvědčit druhou stranu o svém zájmu o dítě. Tato

extrémní situace většinou končí špatně pro žáka, který ve většině případů ukončí studium. Zároveň se potvrzuje i to, že pokud se žákovi ve škole daří a je bez problémů, jeho rodiče se školou spolupracují velmi ochotně.

5.9 Učitel a jeho profesní rozvoj

Provádím pravidelně a průběžně hodnocení své výuky, ale zhodnotit objektivně své působení v pedagogické činnosti, její přednosti, zápory nebo meze, mi prozatím chyběla větší znalost a zkušenost z oboru pedagogiky.

Ze strany některých členů vedení školy, kolegů, rodičů mých žáků, a dokonce i žáků samotných, jsem si několikrát vyslechl pro mne příznivou odezvu na mé pedagogické působení v začátcích kariéry učitele odborného výcviku. Na druhou stranu s některými déle působícími kolegy došlo ale i na výměnu názorů s poměrně drsným průběhem. I přes tyto obtíže se mi nakonec povedlo vztahy v kolektivu udržet v rozumných a přátelských mezích.

V dnešní době svoji dosavadní praxi učitele odborného výcviku hodnotím jako průměrnou s občasným výskytem začátečnických chyb. Dle mého názoru je to také tím, že si po delší pedagogické praxi a dalším studiu v oboru učitelství praktického vyučování a odborného výcviku, začínám více všímat vlastních chyb v oblasti pedagogiky. S tímto názor jsem se setkal i u dotazovaných učitelů při osobních pohovorech.

V pozici začínajícího pedagoga jsem měl problém se objektivně ohodnotit, stejně jako většina dotazovaných učitelů vzhledem k tomu, že mé zkušenosti nepatřily k nejdelším a ani k nejrozmanitějším. Přesto si myslím, že jsem měl na rozdíl od svých zkušenějších kolegů i určité výhody. Za jednu z hlavních považuji právě to, že jsem byl „čerstvý a neunavený“ začátečník. Moje reakce na různé konflikty a situace s žáky byly klidnější a jiného stylu projevu než u mých zkušenějších kolegů.

Závěr

Tématem mé bakalářské práce bylo mapování problémů začínajících učitelů odborného výcviku na počátku jejich profesní kariéry. Toto téma jsem si vybral z důvodu praktického využití získaných poznatků při navrhování kvalitnějších nástupních podmínek začínajících učitelů odborného výcviku.

Na základě studia odborné literatury byla sestavena dvě dotazníková šetření, která rozebírala nejčastější problémy začínajících učitelů. Vyhodnocením dotazníkových šetření a osobních rozhovorů s respondenty byla navržena preventivní podpůrná opatření, která by měla eliminovat nejčastější obtíže začínajících učitelů odborného výcviku.

Základním předpokladem pro eliminování zjištěných problémů je pro začínajícího učitele odborného výcviku absolvování minimálně doplňkového pedagogického studia (DPS) nebo plnohodnotného pedagogického studia zaměřeného na odborný výcvik.

Ke zkvalitnění pedagogické práce začínajících učitelů odborného výcviku by rozhodně přispěla systematictější podpora ze strany vedení školy, která by spočívala ve jmenování uvádějícího učitele, tutora, mentora (dobrého zkušenějšího učitele se vstřícným a spolupracujícím přístupem), v zařazování pedagogických témat do programu předmětové komise (např. otázky koordinace odborného výcviku s vyučováním teorie), v další možnosti vzdělávání začínajících učitelů zaměřeném zejména na pedagogická a didaktická témata.

Ke zlepšení pozice začínajícího učitele by pozitivně přispěl psychologický trénink nebo psychologická konzultace zejména pro oblast komunikace se žáky a jejich rodiči.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem se domnívám, že jsem cíl bakalářské práce splnil.

Literatura

BENDL, S, Kázeň a nekázeň, in.: *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

ČADÍLEK, M., LOVEČEK, A. (2005) *Didaktika praktického vyučování I.*, Brno: PedF MU. (2005), ISBN 80-86723-01-1

HUNTER, M. C. *Účinné vyučování v kostce*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-220-3.

HRABAL, V., PAVELKOVÁ, I., *Jaký jsem učitel*. Praha: Portál, 2010. ISBN 97880-7367-755-8.

KALHOUS, Z., *Zkušenosti s uváděním začínajících učitelů do praxe v Severomoravském kraji*. Socialistická škola, č. 7, roč. 1986-87

KYNCL, L., *Mentoring*. Dostupné z <http://www.liborkyncl.estranky.cz/clanky/mentoring>

PETTY, G., *Moderní vyučování: [praktická příručka]*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.

PODLAHOVÁ, L., *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-474-8.

RABUŠICOVÁ, M., Rodiče a škola, in *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

RIEF, S. F. *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole: praktické postupy pro vyučování a výchovu dětí s ADHD*. Praha: Portál, 1999. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-287-4.

ROMANĚNKO, J., *Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školské praxi*. Karviná: Paris, 2006. ISBN 80-903817-0-7.

SLAVÍK, J., Hodnocení a klasifikace žáků a studentů, in *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

ŠIMONÍK, O., *Začínající učitel: (některé pedagogické problémy začínajících učitelů)*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 8021009446.

ŠIMONÍK, O., Začínající učitelé, in.: *Pedagogická encyklopedie*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

URBÁNEK, P., Profesní zátěž a podmínky práce učitelů, in *Pedagogická encyklopedie*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

Přílohy

Příloha č. 1 Dotazníkové šetření „Nejčastější problémy učitelů odborného výcviku“	56
Příloha č. 2 Dotazník I.: „Nejčastější problémy učitelů odborného výcviku“	57
Příloha č. 3 Dotazník II.: „Úroveň dovedností učitelů odborného výcviku v pedagogice“	61

Příloha č. 1

Dotazníkové šetření „Nejčastější problémy učitelů odborného výcviku“

Vážený kolego,

chtěl bych Vás požádat o vyplnění předložených dotazníků. V prvním se dotazuji na problémy spojené s Vaším nástupem do pedagogické praxe a s prvním rokem působení v ní. Ve druhém zjišťuji Vaši úroveň pedagogických dovedností v prvních 3 letech Vaší praxe. Chtěl bych podotknout, že se nejedná o jakékoliv hodnocení Vaší práce, nýbrž objasnění výskytu pedagogických problémů.

Prohlašuji, že poskytnuté údaje nebudou žádným způsobem zneužity: nebudou předány jiné osobě a poslouží pouze mně z důvodu výzkumných účelů. Toto šetření je součástí projektu bakalářské práce na téma „Problémy začínajících učitelů odborného výcviku“ a výsledků z tohoto šetření bude využito ke zkvalitnění přípravy učitelů odborného výcviku.

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Martin Fryč, 3.roč. „Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku“, ČVUT, MÚVS

Údaje o respondentovi:

1. Dosažené končené vzdělání:

SOŠ, SOU+ nástavbové studium VOŠ, VŠ

2. Dosavadní pedagogické praxe:

1–3 roky 4–7 let 8–11 let
 12–15 let 16 let a více

3. Pracuji jako učitel na:

OU, SOU ISŠ, SOŠ,

4. Vyučuji tyto kategorie studijních oborů:

E H L M

Příloha č. 2

Dotazník I.: „Nejčastější problémy učitelů odborného výcviku“

Pokyny pro vyplnění:

Přečtěte si prosím bedlivě zmíněné problémy začínajících učitelů a označte ty z nich, se kterými jste se při nástupu do zaměstnání nebo v prvním roce Vaší praxe setkali, případně označte odpověď (Ize označit více odpovědí), která dle Vašeho názoru nejlépe souhlasí se skutečností.

A. Podmínky nástupu

- Negativní přístup společnosti k učitelům a škole
- Slabá odborná úroveň v daném oboru
- Nízké finanční ohodnocení
- Výuka bez aprobace na obor
- Mnoho mimo vyučovacích povinností a úkolů, časová náročnost
- Chyby ve vedení školy, špatná organizace ve škole
- Výrazný rozpor skutečnost x představa

B. Uvádění začínajících učitelů, a s tím související problémy

- Pozitivní přijetí kolegy a vedením školy

Informace o novém pracovišti poskytl:

- Uvádějící učitel
- Vedení školy
- Kolega

- Začátek praxe bez uvádějícího učitele
- Schopnost sebereflexe a uvědomění si vlastních chyb

Hodnocení vaší práce vedením školy po prvním roce:

- Ano
- Ne
- Finančně
- Slovně

Jaká byla odezva na vaší práci od ostatních subjektů: žáci, rodiče, kolegové

- Pozitivní
- Pozitivní částečně
- Negativní

Jak hodnotíte svou vlastní práci vy osobně:

- Pozitivně
- Průměrně
- Mnohé ke zlepšení

C. Pedagogická činnost, a s tou související problémy

1) Výuka a její plánování

- Orientace v osnovách výuky (ŠVP + RVP)
- Určení rozsahu a obsahu učiva, tématu, předmětu
- Rozvržení tematického plánu dle časové osy
- Rozvržení vyučovací lekce do časové dotace
- Nedostatečná písemná příprava na předmět
- Nenavazující odborný výcvik na teoretické vyučování

2) Výukové prostředí

- Všeobecný nezájem žáků o učení, školu, zvolený obor
- Dosavadní nízká úroveň znalostí žáků předchozího učiva
- Pracovní skupiny s velkým počtem žáků
- Negativní vztahy v pracovní skupině žáků
- Kázeňské přestupky, agresivita, vulgarita mezi žáky
- Schopnost udržet pozornost žáků při výkladu
- Nedostatečné využití potenciálu žáků – nekázeň

3) Učení a jeho procesy

- Přizpůsobení rozsahu a obsahu vyučování potřebám a věku žáků
- Složení a skladba vyučovací jednotky
- Potíže při navazování vhodného kontaktu se žáky
- Potíže při volbě rozsahu a aplikaci metodických metod
- Problémy během instruktáže a předvádění operací (1.f.)
- Problémy během osvojování operací (2.f.)
- Problémy během upevňování operací (3.f.)
- Potíže při výuce BOZP
- Málo se věnuji zpětné vazbě
- Přehnané a neadekvátní reakce na vývoj výuky
- Napodobuji často postupy starších kolegů
- Slabší projev v mluveném projevu

4) Práce žáků a její hodnocení

- Problémy s osobností žáka a jeho diagnostikou
- Hodnocení kvalit žáka pouze dle vnějšího projevu
- Obtíže při hodnocení rychlosti a kvality práce
- Při klasifikaci žáků jsem nejistý
- Nedokonalost klasifikačního a školního řádu

5) Zpětná vazba výuky

- Provádím zpětnou vazbu pravidelně
- Provádím zpětnou vazbu zřídka
- Neprovádím zpětnou vazbu

6) Spolupráce s kolegy a rozvoj školy

- Spolupráce s ostatními kolegy je nedostačující
- Výskyt záporných vztahů na pracovišti (pomluvy atd.)
- Nevole kolegů k inovaci výuky a osobnímu rozvoji
- Navyklé přístupy k žákům nechtějí učitelé měnit

7) Veřejnost, rodina a spolupráce s nimi

- Podcenění učitelské práce ze strany rodičů
- Nespolupráce a nezájem rodičů o žáky a školu
- Nejistota při jednání s rodiči a řešení konfliktů žáků s nimi

8) Učitelův rozvoj profese

- Slabá příprava k řešení konfliktů s žáky, kázeňské a výchovné
- Neochota se vzdělávat mimo rámec nařízených povinností

D. Legislativa a BOZP

- Slabá znalost klasifikačního a školního řádu
- Slabá znalost BOZP předpisů

E. Pedagogická dokumentace a její vedení

Máte problém s pedagogickou dokumentací, administrativou, jejich rozsahem a vedením?

- Ano Ne

Příloha č. 3

Dotazník II.: „Úroveň dovedností učitelů odborného výcviku v pedagogice“

Pokyny pro vyplnění:

Žádám Vás o bedlivé přečtení uvedených pedagogických dovedností a abyste dle možností odpověděli „bez obtíží“ nebo „s obtížemi“ označili vždy jednu odpověď, jak jste se při prvních 3 letech své praxe rozhodovali. V případě kratší délky praxe označili odpověď, která nejlépe souhlasí se skutečností.

1) Výuka a její plánování

1. Rozumím ŠVP a RVP OV, znám cíl a smysl vzdělávacího předmětu?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Stanovuji vzdělávací dílčí cíle ročníku, obsah, rozsah a časový plán učiva?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Volím vhodné metody a přístupy pro splnění ŠVP a jejich cílů?

S obtížemi

Bez obtíží

4. Plánuji úkoly s ohledem na provázanost a návaznost teoretických předmětů?

S obtížemi

Bez obtíží

5. Připravuji výukovou lekci tak, aby se dala obsahově a časově zvládnout?

S obtížemi

Bez obtíží

2) Výukové prostředí

1. Jsem k žákům zdvořilý, vstřícný, a vyžaduji, aby se chovali tak i k sobě a ke mně?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Udržuji spolupráci žáků a soudržnost skupiny?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Žákům důvěřuji a snažím se v každém vyvolat pocit úspěchu?

S obtížemi

Bez obtíží

4. Snažím se individuálně věnovat a porozumět každému žákovy dle jeho potřeb?

S obtížemi

Bez obtíží

5. Nechám žáky vyjádřit a projevit vlastní názor, vedu je ke komunikaci?

S obtížemi

Bez obtíží

6. Jsem důrazný při řešení kázně a přestupků a řeším je důsledně?

S obtížemi

Bez obtíží

7. Připravuji pomůcky, materiál a prostředí třídy potřebám žáků?

S obtížemi

Bez obtíží

3) Učení a jeho procesy

1. Učím, vychovávám a snažím se rozvíjet u žáků i jejich osobnosti?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Výuku řídím dle plánu a reaguji pružně na aktuální situaci?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Beru na zřetel mentální a věkovou vyspělost žáků?

S obtížemi

Bez obtíží

4. Formuluji jasně a srozumitelně instrukce a vyžaduji zpětnou vazbu porozumění?

S obtížemi

Bez obtíží

5. Probouzím v žácích aktivitu a aktivní učení potřebou řešení problému a kladením problémových otázek?

S obtížemi

Bez obtíží

6. Aplikuji individuální přístup k žákům a úkoly uděluji dle náročnosti a schopností žáků?

S obtížemi

Bez obtíží

7. Aplikuji teoretické znalosti s praktickými situacemi a motivuji žáky při použití v reálných situacích?

S obtížemi

Bez obtíží

8. Samostatná práce jednotlivých žáků se mi daří organizovat?

S obtížemi

Bez obtíží

4) Práce žáků a její hodnocení

1. Jsem schopen průběžně hodnotit zájem, úroveň, úsilí, postup a spolupráci při učení žáků v písemné formě?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Informuji žáky o kritériích hodnocení předem a mohou se na nich podílet?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Informace o výsledcích a možnostech kde se zlepšit podávám srozumitelně?

S obtížemi

Bez obtíží

4. Při hodnocení žáků jsem si vždy jistý?

S obtížemi

Bez obtíží

5) Zpětná vazba výuky

1. Hodnotím průběžně s ohledem na naplánované cíle postupy výuky?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Uvědomuji si možné rozdíly mezi plánovanou činností a skutečně vykonanou vzhledem k cíli?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Hodnotím pokrok u jednotlivých žáků způsobený působením prováděné výuky?

S obtížemi

Bez obtíží

6) Spolupráce s kolegy a rozvoj školy

1. Jsem schopen charakterizovat školu, ŠVP, výukové osnovy oborů, a postupy využívané k naplnění klíčových kompetencí žáků?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Podílím se na úpravách ŠVP?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Řídím se a dodržuji kodex pracovníka školy a etický kodex?

S obtížemi

Bez obtíží

7) Veřejnost, rodina a spolupráce s nimi

1. Jsem v kontaktu s rodiči, kteří mají zájem, a hlavně těch žáků, kteří to potřebují?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Konzultuji s rodiči průběh mé výuky?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Zajímám se o sociokulturní prostředí žáků a využívám informace k jejich rozvíjení?

S obtížemi

Bez obtíží

4. Využívám školního psychologa a výchovného poradce při své práci?

S obtížemi

Bez obtíží

5. Vyhledávám další možnosti pro rozvoj a obohacení zkušeností žáků, třeba s podniky v regionu či partnery školy?

S obtížemi

Bez obtíží

8) Učitelův rozvoj profese

1. Hodnotím průběžně svou práci pedagoga?

S obtížemi

Bez obtíží

2. Posuzuji objektivně své meze a přednosti v pedagogické praxi?

S obtížemi

Bez obtíží

3. Plánuji další svůj rozvoj na základě tohoto sebehodnocení?

S obtížemi

Bez obtíží

9) K osobnímu rozvoji využívám:

Akce DVVP

Internet

Nehodlám se dále vzdělávat

Studium odborné literatury

Spolupráce s kolegy

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

Jméno a příjmení: Martin Fryč

V Praze dne: 09. 05. 2019

Podpis:

Jméno	Oddělení/ Pracoviště	Datum	Podpis

